

Nasro Mahamuud
Heidi Sinisalo

Laurea-ammattikorkeakoulu, Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto
Varhaiskasvatuksen sosionomi (AMK)
Varhaiskasvatuksen opettaja (AMK)
Kirkon varhaiskasvatuksen ohjaaja (AMK)
Sosionomi (AMK)
Opinnäytetyö, 2023

VARHAISKASVATUSIKÄISTEN LASTEN TUNNETAIDOT

Tunnekasvatus leikin avulla

Diak

TIIVISTELMÄ

Nasro Mahamuud ja Heidi Sinisalo
Varhaiskasvatusikäisten lasten tunnetaidot –Tunnekasvatus leikin avulla

44 Sivua ja 3 Liitettä
Kevät, 2023

Laurea-ammattikorkeakoulu, Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto
Kirkon varhaiskasvatuksen ohjaaja, Varhaiskasvatuksen opettaja, Varhaiskasvatuksen sosionomi (AMK), Sosionomi (AMK)

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää varhaiskasvatusikäisille lapsille leikki, joka tukisi heidän tunnetaitojaan. Leikki toteutettiin kahden eri ryhmän 3–5-vuotiaille lapsille. Tunneleikki toteutettiin anonyymien varhaiskasvatustoimijain tiloissa. Lasten vanhemmilta ja lapsilta itseltään oli pyydetty lupa osallistumiseen. Tarkoituksena oli erityisesti tuoda lisäarvoa kielellistä tukea tarvitseville lapsille tunnetaitojen harjoittelua varten.

Opinnäytetyön teoriaosuus käsittelee varhaiskasvatusikäisten lasten tunnekasvatusta ja itsesäätelytaitojen kehittymistä. Opinnäytetyössä on hyödynnetty tunnesäätelyyn liittyvää tuoretta lähdemateriaalia, ja valittua teemaa on käsitelty myös kirkon varhaiskasvatuksen näkökulmasta.

Opinnäytetyössä yhteistyötaho on esitelty anonyymina varhaiskasvatustoimijana, jotta lasten ja henkilökunnan yksityisyys on pystytty suojaamaan.

Opinnäytetyö on toiminnallinen. Opinnäytetyön toteutukseen otettiin mukaan tunteiden ilmaisua varten kuvakortit. Liikuntapäiväkodin arkeen sopiva liikunnallinen leikki, joten musiikki ja liikkuminen yhdistettiin tässä tunneleikissä.

Palautteesta voitiin päätellä, että tämän kehitetyn tunneleikin tavoitteet täyttyivät. Suunniteltu toiminnallinen tunneleikki tuli päiväkodissa yli vuoden käytössä olleen tunnetuokion rinnalle tukemaan erityisesti lapsia, joilla on puheen kehityksessä viivästymää, sekä suomen kieltä opettelevia lapsia. Toimintaympäristö oli samalla monikulttuurinen.

Asiasanat: Kirkon varhaiskasvatus, Tunnekasvatus, Tunnetaidot, Varhaiskasvatus

ABSTRACT

Nasro Mahamuud and Heidi Sinisalo

Emotional skills of early childhood children –Emotional education through play

44 Pages and 3 Attachments

Spring 2023

Laurea University of Applied sciences, Diaconia University of Applied Sciences
Bachelor's Degree programme in Social Services, Christian Early childhood education, Early childhood education teacher (Bachelor's Degree), Early childhood education social worker (Bachelor's Degree), Bachelor of Social Services

The purpose of this thesis was to develop a game for preschool children that would support their emotional skills. The play was implemented for children aged 3–5 in two different groups. The purpose was especially to bring added value to children in need of linguistic support for practicing emotional skills.

The theory part of the thesis deals with the emotional education of children of preschool age and the development of self-regulation skills. Fresh source material related to emotion regulation has been utilized in the thesis, and the chosen theme has also been discussed from the perspective of early childhood education in the church.

In the thesis, the cooperation body has been presented as an anonymous early childhood education operator, so that the privacy of the children and staff has been able to be protected.

The thesis is functional. In order to express feelings, picture cards were included in the implementation of the thesis. Physical play suited the everyday life of the physical education daycare center, so music and movement were combined in this tunnel game.

From the feedback, it could be concluded that the goals of this developed tunnel were met. The planned functional tunnel play was added to the sensory room that had been in use in the kindergarten for over a year to support especially children with a delay in the development of speech, as well as children learning the Finnish language. The operating environment was also multicultural.

Keywords: Christian Early childhood education, Early childhood education, Emotional education, Emotional skills

1 JOHDANTO	4
2 TUNNEKASVATUS VARHAISKASVATUKSESSA.....	5
2.1 Varhaiskasvatus	5
2.2 Tunnekasvatus varhaiskasvatuksessa	6
2.3 Menetelmiä tunnesäätelyn opetteluun varhaiskasvatuksessa.....	8
3 TUNTEIDEN KEHITTYMINEN JA TUNNESÄÄTELY	10
3.1 Osallisuus ja tunnetaitojen tukeminen	10
3.2 Tunnesäätelyn kehittyminen	12
3.3 Kieli ja eleet tunteiden tukena	15
4 KIRKON VARHAISKASVATUS	19
4.1 Seurakunta ja varhaiskasvatus	19
4.2 Tunnekasvatus kirkon varhaiskasvatuksessa	20
5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE.....	22
6 TUNNELEIKIN SUUNNITTELU, TOTEUTUS JA ARVIOINTI.....	22
6.1 Yhteiskumppani	22
6.2 Suunnittelu ja toteutus.....	24
6.2.1 Ensimmäinen toteutuskerta	26
6.2.2 Toinen kerta.....	27
6.2.3 Kolmas kerta.....	28
6.2.4 Neljäs kerta.....	28
6.3 Arviointi	30
6.3.1 Osallistujien palaute	31
6.3.2 Kasvattajien palaute	30
6.3.3 Meidän palautteemme.....	31
7 OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS.....	32
8 POHDINTA	33
8.1 Johtopäätökset ja jatkokehittämisen ideat.....	35
8.2 Ammatillinen kasvu.....	35

LÄHTEET	38
LIITE 1. TUNNELEIKKI	42
LIITE 2. PALAUTE LOMAKE	43
LIITE 3. LUPAKYSELY VANHEMILLE	45

1 JOHDANTO

Varhaiskasvatusikäisten lasten tunnekasvatus on tärkeää, koska sosiaaliset taidot kantavat läpi elämän. On tärkeää tukea lasten sosiaalisemotionaalisia taitoja, sillä taidot eivät ole vielä lapsilla täysin kehittyneet. Lapset eivät osaa vielä toimia kaikissa tilanteissa rakentavalla tavalla. Jokainen meistä tarvitsee näitä sosiaalisia taitoja päivittäin läpi elämän. Itsesääätelytaidot kehittyvät aikuisuuteen asti. Aikuisen tehtävä on pystyä tukemaan lapsen voimakkaitakin tunnereaktioita. Emme voi hallita tulevia tunnetiloja mutta voimme opetella tunnistamaan niitä ja pohtimaan niihin hyviä ratkaisuja. (Kataja 2021, s. 70–72.)

Nykypäivänä varhaiskasvatuksessa keskitytään lapsen kokonaisvaltaiseen kasvamisen ja oppimisen prosessiin eettisestä näkökulmasta. Lapsen tunteita ja mielipiteitä huomioidaan. Lapsi on keskeisessä asemassa ja jokaisen yksilön oppimista tuetaan. Keskinäinen luottamus varhaiskasvattajien ja lasten välillä auttaa lapsia kasvamaan humanistiseen ihmisyyteen. Lapsen toiveita kuunnellaan ja häntä autetaan saamaan positiivinen käsitys itsestään ja mielipiteistään. Tunnekasvatuksessa keskitytään myös lasten osallisuuteen ja tuetaan jokaisen yksilön kasvua yhteiskuntaan. (Hujala & Turja 2016, s. 160.)

Tämä kehittämispainotteinen oppinäytetyö varhaiskasvatusikäisten lasten tunnekasvatuksesta on toteutettu, koska suuntaudumme varhaiskasvatuksen opettajaksi ja varhaiskasvatuksen sosionomiksi. Vuorovaikutustaitojen opettelu on tärkeää yhdessä toimimisen kannalta läpi elämän ja haluamme tukea varhaiskasvatusikäisiä lapsia tässä. Lisäksi vuorovaikutustaitoja tarvitaan yhteiskunnassa kaikilla elämän osa-alueilla. Tämän oppinäytetyön tekeminen tukee tulevaa ammattiamme varhaiskasvattajina. Yksityisen liikuntapäiväkodin päiväkotiryhmälle suunnittelemamme tunneleikki tuli päiväkodin toisen tunnetuokion rinnalle. Tunneleikistä on heille lisähyötyä lasten kielen kehitykselle ja sitä kautta itseilmaisun taidoille.

Toisen opiskelijan tutkintoon kuuluu kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajan kelpoisuus, ja opinnäytetyössä hyödynnetään valittua teemaa myös kirkon varhaiskasvatuksen näkökulmasta.

2 TUNNEKASVATUS VARHAISKASVATUKSESSA

2.1 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatus on kokonaisuus, joka pitää sisällään lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, hoitoa sekä opetusta. Näissä erityisesti painottuu pedagogiikka. Varhaiskasvatuksella on monia tehtäviä. Niihin kuuluu tukea lapsen kasvua, kehitystä, oppimista sekä edistää hyvinvointia. Varhaiskasvatusta järjestetään perhepäivähoidossa ja päiväkodeissa, sekä avoimessa varhaiskasvatus-toiminnassa, eli kerho- ja leikkitoiminnassa. Varhaiskasvatus on yksi osa suomalaista koulutusjärjestelmää ja sen lisäksi tärkeä vaihe lapsen kasvun ja oppimisen kannalta. Lapsen kasvusta ja hyvinvoinnista huolehtivat huoltajien lisäksi varhaiskasvatuksessa työskentelevät kasvattajat. (Opetushallitus, 2023a.)

Varhaiskasvatuksen toiminta kehittää lapsen sosioemotionaalisia taitoja ja edistää lapsen vuorovaikutustaitoja. Lasta opetetaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Hänen kanssaan harjoitellaan toisen asemaan asettumista ja asioiden tarkastelemista eri näkökulmista. Lasten tunnetaidot vahvistuvat, kun lapset pääsevät harjoittelemaan tunteiden havaitsemista ja nimeämistä aikuisen tukemana. Varhaiskasvattajien toimintatapoihin kuuluu auttaa lapsen omien ja muiden lasten tunteiden nimeämistä rakentavasti. Lapsia opetetaan ja ohjataan tällaisen toimintamallin harjoittelemisessa. Varhaiskasvattajat puhuvat myös omista tunteistaan lapsille. Kasvattajat ja vanhemmat toimivat osana lapsen tunnetaitojen kehittämistä. Tunnetaitoja opitaan näkemällä, kokeilemalla sekä toistamalla. Ammattikasvattajien ja vanhempien tehtävänä on olla

empaattisia ja ymmärtäväisiä lasta kohtaan hankalissakin tilanteissa. Tämä tukee lapsen tunnetaitoja ja hänen persoonansa kehittymistä. (Opetushallitus 2022b.)

Varhaiskasvatuksen tarkoituksena on lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen, terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen sekä lapsen oppimisen edellytyksien ja elinikäisen oppimisen tukeminen. Laissa korostetaan koulutuksellista tasa-arvoa ja monipuolisen pedagogisen toiminnan toteuttamista. Keskiössä on lapsen kunnioittaminen sekä kehittävän ja oppimista edistävän terveellisen ja turvallisen varhaiskasvatusympäristön varmistaminen. Lapsen yhdenvertaisuuden edistäminen sekä yksilöllisen tuen tarpeen tunnistaminen ja huomioiminen ovat lakiin kirjattuja asioita. Lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojen kehittäminen sekä lapsen osallistaminen itseään koskeviin asioihin suunnitellussa, järjestäessä tai toteuttaessa toimintaa ovat myös lailla säädettyjä asioita. Huomioitavaa tavoitteissa on toimia yhteistyössä lapsen ja huoltajien kanssa. (L 540/2018 1.luku 3.§.)

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma eli vasu on yksilöllinen lapsen hoitoa, kasvua ja kehitystä sekä oppimista koskeva suunnitelma. Sellainen laaditaan varhaiskasvatuksessa jokaiselle lapselle erikseen varhaiskasvatuksen opettajan ja lapsen huoltajien kanssa yhteistyössä. Varhaiskasvatuksen laki ohjaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista. Paikalliset ja lasten yksilölliset varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteista. Lailla pyritään saamaan jokaiselle varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella yhdenvertaisuutta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, s. 7–9.)

Varhaiskasvatuslailla on säädetty, että lapsen etua tulee ajatella aina ensin varhaiskasvatusta suunniteltaessa ja järjestettäessä. Kunnalla on velvollisuus järjestää varhaiskasvatusta lapsen asuinpaikan mukaan. Tilanteesta riippuen varhaiskasvatusta järjestetään myös muussa kuin kotikunnassa. (L 540/2018 4§, 6.§).

2.2 Tunnekasvatus varhaiskasvatuksessa

Tunnetaitojen on huomattu vaikuttavan paljon lasten kokonaisvaltaiseen kasvuun ja kehitykseen. Tästä syystä varhaiskasvatuksessa harjoitellaan tunnetaitoja päivittäin. Lasten stressin säätely ja rutiineista kiinni pitäminen auttaa lapsia oppimaan päivittäin uusia asioita, kun vireystila säilyy sopivana. Itsetuntemus kehittyy myös tunteiden opettelun myötä. Lapsen itseluottamukselle on tärkeää oppia tuntemaan omia tunteitaan ja opetella käsittelemään niitä. Tunnetilojen tunnistamisesta on paljon hyötyä tavoitteiden saavuttamiseksi aina tulevaisuudessakin. Lisäksi ihmissuhteiden rakentuminen vaatii lapselta omien ja muiden ihmisten tunteiden tunnistamista. (Pöyhönen & Livingston 2020, s. 27–28.)

Varhaiskasvatuksen työnä on edistää huoltajien kanssa lasten terveyttä ja hyvinvointia sekä liikunnallista elämäntapaa. Nämä asiat tukevat myös itsestä huolehtimisen opettelua ja arjen taitojen harjoittelua. Varhaiskasvatuksen tarkoituksena on herättää liikunnan ilo sekä innostaa lapsia liikkumaan monipuolisesti. Kaikkina vuodenaikoina lapsia kannustetaan liikunnallisiin leikkeihin ja ulkoiluun. Varhaiskasvatuksessa ohjatun liikunnan lisäksi pidetään huolta lapsen päivittäisestä omaehtoisesta liikunnasta sisällä ja ulkona. Lapsen terveen kasvun ja kehityksen sekä oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta liikunnan tulisi olla riittävän fyysistä. Riittävän fyysinen tarkoittaa kuormittavuudeltaan eritasoisia ja erilaisia liikunnan tapoja, esimerkiksi leikkimistä sisällä ja ulkona sekä ohjattua liikuntaa. Ryhmäliikunta tukee lapsen sosiaalisia taitoja, kuten itsesäätely- ja vuorovaikutustaitoja (Opetushallitus, 2022c, s.35).

Taitojen harjoittelussa tarvitaan itsehavainnointia ja reflektointia. Itsehavainnoinnissa pyritään tunnistamaan ja nimeämään omia tuntemuksia. Tunnetaitojen harjoittelu ei lopu koskaan ja auttaa solmimaan sosiaalisia suhteita läpi elämän. Heikot tunnesäätelytaidot ja huono sopeutumiskyky saattavat johtaa vaikeuksiin sosiaalisessa osaamisessa (Veijalainen ym. 2017, s. 90–94; Opetushallitus, 2022b).

Tunteiden säätely ei aina tuesta huolimatta onnistu, ja se voi muuttua stressinsietokyvyn mukaan alhaisemmaksi. Välillä lapsi voi osata säädellä tunteitaan paremmin. Lasta on hyvä tukea säätelemään samalla stressiä. Stressiä on

vähemmän, jos lapsella on pirteä olo eikä hänen tarvitse olla huolissaan mistään. Riittävä lepo, uni sekä ravinto ja liikunta vaikuttavat myös vireyteen. Kiire ja hektisyys voivat aiheuttaa suorituspaineita niin aikuisille kuin lapsillekin. Myös meteli ja hälinä vaikuttavat monesti rentoutumiseen (Pöyhönen & Livingston 2020, s. 28–29).

2.3 Menetelmiä tunnesäätelyn opetteluun varhaiskasvatuksessa

Liikunta ja leikki ovat tärkeässä roolissa tunnetaitojen opettelemisessa, sillä aivot omaksuvat paremmin tietoa, kun lapsi leikkii ja on iloinen. Tunnetaitojen opettelu on merkittävässä roolissa vuorovaikutussuhteiden luomiseen. Tunnetaidot vaikuttavat kokonaisvaltaisesti hyvinvointiin (Kangas, Lastikka, Karlsson 2021, s. 70).

Hyviä esimerkkejä tunnesäätelyn eri keinoista ovat syvähengitys, kosketus, tilanteesta hetkeksi poistuminen, kannustavat ajatukset, rakentava keskustelu, yksi lasi kylmää vettä tai vaikkapa jokin fyysinen harjoitus, joka ohjaa ajatuksia muulle hetkeksi. Sen jälkeen on helpompi keskittyä tutkailemaan, mikä aiheutti tunnetilan. Kognitiivinen kolmio muodostuu tunteista, toiminnasta ja ajatuksista. Tunne voi olla sama, mutta toimintaan ja ajatukseen voi vaikuttaa. Tunteiden tuulikartta auttaa hahmottamaan asteittain tunteiden vahvuutta lievästä voimakkaaseen. Tyyni sää on rauhallinen ja silloin on mahdollista toimia rakentavasti. Myrskyssä toimimme tunteen vallassa, ja silloin taistelee tai pakene toimintamalli aktivoituu. Sillä hetkellä aggressiivisuus, jähmettyminen tai vetäytyminen ovat seurauksena toiminnassa. Ajatuksina pyörivät luultavasti vain pelon ja vihan sekaiset lauseet itselle. Silloin on ensin odotettava, että myrsky laantuu ja rauhallisille ajatuksille on taas tilaa (Pöyhönen & Livingston 2020, s. 67–68).

Kehitysvammaisten Tukiliitto ry:n suunnittelemissa MAHTI –tunnetaitokorteissa esiintyy erilaisissa tunnetiloissa oleva susi. Korteja voidaan käyttää selittämään jotakin tunnetilaa lapsille ja lasten kanssa voidaan keskustella, miten erilaisten tunteiden yllättäessä voidaan toimia. Korteissa on esimerkiksi rakastuneen tai

vihaisen näköinen susi. Näitä kuvakortteja käyttävät monet päiväkodit ja esimerkiksi puheterapeutit tunnetuokioissa tai leikeissä. Kortit ovat ilmaiseksi ladattavissa ja tulostettavissa Tukiliiton sivuilla. (Tukiliitto).

Tunnetuokioita voi järjestää esimerkiksi kerran viikossa, vaikka samana päivänä samaan aikaan. Kannattaa ottaa huomioon kellonaika, ajatellen lapsen vireystilaa. Materiaalit kannattaa myös miettiä, mitä lapsi tai lapset kerralla jaksavat sisäistää. Tunnetaitojen harjoittelemisen tärkeydestä kannattaa kertoa lapselle. Myönteinen palaute auttaa lasta opettelemaan ja kannustaa häntä yrittämään. Tunteiden kanssa harjoittelusta kannattaa ohjeistaa kaikille lapsen läheisille yhteiseksi tehtäväksi lapsen kanssa. Tunneleikki voi olla vaikka koko perheen yhteinen juttu. Tällä tavalla lapsi oppii, että samoja ohjeita tunteilmaisuuksiin kannattaa käyttää myös muiden ihmisten kanssa. Myös lapsen kanssa toimivien aikuisten on hyvä pysyä ajan tasalla lapsen tunteilmaisuuksien opettelusta, jotta häntä voidaan tukea eri paikoissa samaan tapaan (Pöyhönen & Livingston 2020, s. 6–7).

Lapsia voidaan motivoida näyttämään tunteitaan, esimerkiksi aamupiirissä näyttämään peukalolla minkälainen olo heillä on. Tätä voidaan soveltaa muissakin tilanteissa kysymällä lapsen mielipidettä. Tunnekorteissa voidaan valita muutama erilainen kortti, joista lapset arvaavat yksi kortti kerrallaan kortissa olevan perusteella tunnetilan. Lisäksi voidaan pohtia, onko tunne epämiellyttävä vai miellyttävä (Kiviluote 2019, s.74).

Tunnetaitojen opetteluun pohjaksi voidaan hyödyntää satuja ja kertomuksia. Tunteiden tunnistamista, nimeämistä ja ilmaisemista voidaan harjoitella erilaisten tunnekorttien avulla. Usein kasvatustieteiden menetelmänä käytetään liikennevalomallia, jonka avulla lapsia oppii, että impulsiivisen toiminnan sijaan täytyy pysähtyä ja miettiä ennen toimintaa. Punainen valo tarkoittaa pysähtymistä, keltainen valo tarkoittaa toimintavaihtoehtojen harkitsemista, ja vasta vihreän valon kohdalla voi taas toimia (Kiviluote 2019, s.50–53).

Varhaiskasvatuksessa maalaaminen, draama tai muu kehollinen harjoittelu ei ole pelkästään hauskaa tekemistä, vaan sen kautta lapsi voi oppia jotakin itsestään

ja tutustua omiin tunteisiinsa. Esimerkiksi oman perheen kuvan maalaaminen saattaa synnyttää lapselle erilaisia ajatuksia. Harjoituksissa keskitytään lapselle tuttuihin asioihin samalla ja käsitellään niitä tekemisen kautta. Lapset oppivat asioista puhumisen kautta, että omiin tunteisiin voi vaikuttaa. Hyvä leikki johonkin virkeään hetkeen päivästä voi olla esimerkiksi Laiva on lastattu tunteilla -leikki, jossa mietitään tunnetila ja esitetään se samalla. Lapset eivät pysty kaikkea vielä käsittelemään pelkkien ajatusten avulla, ja siksi heitä on hyvä ohjata tekemisen kautta käsittelemään tunteitaan. Jumpat, joissa jotakin tunnetilaa demonstroidaan ja säädellään liikkeellä, ovat hyvä keino rauhoittua ja käsitellä asiaa (Mäkelä & Trogen 2022, s. 215–218).

3 TUNTEIDEN KEHITTYMINEN JA TUNNESÄÄTELY

3.1 Osallisuus ja tunnetaitojen tukeminen

Lapsi oppii käsittelemään tunteitaan liikunnan ja leikin avulla. Yhteenkuuluvuuden tunne lisääntyy ryhmässä leikkimällä. Sanojen merkitys konkretisoituu kehoilisten kokemusten myötä helpommin. Toiminnan avulla lapsi oppii luomaan mielikuvia sosiaalisista tilanteista. Päiväkodissa lapset harjoittelevat sosiaalisia taitoja päivittäin liikunnan ja leikin avulla. Voimistelu ja tanssi tukee itseilmaisua (Hujala & Turja, 2016, s.137–140).

Lisäksi lapset oppivat säätelemään tunteita paremmin, kun heidän vanhempansa ovat taitavia tunnetaitojen ohjaamisessa. Lapset pystyvät tunnistamaan sekä nimeämään omia ja muiden tunteita, jos heillä on kykyä tunnistaa erilaisia tunnetiloja. Hyvät itsesäätelytaidot omaavat lapset ovat empaattisia ja osaavat ottaa huomioon monenlaisia ystäviä kaveripiirissä. Tunteiden tunnistaminen ja niiden käsitteleminen mahdollistavat myös tunteiden hallinnan opettelua (Kanninen & Sigfrids 2017, s. 75; Peda.net).

Tunnesäätelyn taitoja voi harjoitella arjen eri tilanteissa jatkuvasti. Pettymyksen sietäminen on usein lapsille haasteellista. Lapsen pettymyksen sietäminen on vaikeaa myös aikuisille. Aikuisen tukemana on hyvä harjoitella vuoron odottamista. Harjoitteluun liittyy myös oman äänenkäytön, käyttäytymisen ja toiminnan harjoittelua. Mikäli lapsella on tarkkaavuuden ongelma, voidaan toimintatuokioiden aikaa lyhentää, jolloin lapsi saa onnistumisen kokemuksen. Tällöin lapseen on hyvä luoda katsekontakti ohjeiden antamisen ajaksi. Selkeät ja lyhyet ohjeet ovat yleensäkin helpompia lapsille. (Kiviluote 2019, s.19).

Arjessa monenlaiset tilanteet opettavat lapselle tunnesäätelytaitoja ja lapsi katsoo mallia aikuisilta eri tilanteissa reagoimisesta. Hyvin pienillä lapsilla tunteet heräävät nopeammin esimerkiksi säikähtäessä jotakin kovaa ääntä. Pienet lapset käyttäytyvät usein ei-toivotulla tavalla, koska he eivät osaa säädellä tunteitaan. Tällöin pieni lapsi saattaa heitellä tavaroita, tai lyödä. Samalla vanhempi saattaa reagoida lapsen ei-toivottuun käytökseen negatiivisesti, joka ei auta lasta tunnesäätelyssä. Erilaisilla tunteilla on merkitys ja ne auttavat meitä tarpeissamme ja hyvinvoinnissamme. Lapsi saattaa alkaa kokea häpeää tunnetiloistaan, jos hän ei saa tukea tunteidensa käsittelyyn. Tätä seuraa usein nolostuminen tunteen vallassa tehdyistä asioista. Silloin lapsi voi alkaa työntää omia tarpeitaan takalalle. (Pöyhönen & Livingston 2020, s. 16–17.)

Jo vauvana lapsella ilmenee perustunteita, joita hän ilmaisee melko selkeästi naurulla ja itkulla. Lapsen kanssa kannattaa puhua paljon tunnetiloista, jotta ne tulevat hänelle tutuiksi. Aikuisten tehtävä on avustaa lasta tunnetilojen käsittelemisessä, ja varmistaa ettei iso pettymys aiheuta esimerkiksi mitään vaaraa. Lapselle voi tarjota läheisyyttä, mutta usein lapsi tarvitsee myös hetken aikaa ja omaa tilaa rauhoittua. Aikuisen tulee tällöin olla rauhallinen, turvallinen ja läsnä lapselle. Tunteen nimeämistä ja ratkaisua tilanteelle voidaan miettiä yhdessä vasta sitten, kun lapsi on ehtinyt vähän rauhoittua. (Pöyhönen & Livingston 2020, s. 18–22.)

Lapsen sosiaaliset taidot kehittyvät ajan myötä, 4–5-vuotiaat lapset kykenevät huomioimaan muiden tunteita ja toiveita. Tämä ikäinen lapsi osaa osoittaa myötätuntoa, lohduttaa ja harmata muita hyvälle tuulelle. Tunteiden säateleminen on

kuitenkin vielä vaikeaa 4–5-vuotiaalle. Tämä ikäinen lapsi saattaa olla aggressiivinen leikkiessään, huutaa ja töniä. Käsiksi käyminen ei kuitenkaan ole yhtä tavallista, kuin pienempänä, vaan yleensä tämän ikäinen lapsi vertaa kavereihin itseään arvioimalla omia kykyjään ja taitojaan. Lapsen itsetunto voi vaikuttaa hänen kykyynsä pärjätä samanikäisten lasten joukossa. Mikäli lapsi tuntee olevansa erilainen, hän voi kokea huonommuuden tunteita. Lapsi tarvitsee aikuisen tukea ja rohkaisua, sekä kykyjen ja taitojen esiin tuomista. Aikuinen voi auttaa lapsen itsetunnon vahvistumisessa. Jokaisella on omat vahvuudet ja uusia asioita voi opetella koko elämän ajan. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2017a.)

Osallisuudessa ja leikissä voi puolestaan oivaltaa, kuinka jokaisen tapa leikkiä on erilainen ja ihan yhtä oikea. Osallisuudessa ja yhteisessä leikissä opetellaan luottamaan omiin taitoihin ja uskalletaan olla luovia. Luovuus ja heittäytyminen on jännittävää ja se saa olla hauskaa. Jokaisen oma ja oikeanlainen polku saa olla eri näköinen. Lopulta vuorovaikutustaidot kehittyvät ja lapset oppivat kommunikoimaan toistensa kanssa, joka helpottaa heitä tulevaisuudessa kommunikoimaan erilaisten ihmisten kanssa. (Kataja 2021, s.101–102).

3.2 Tunnesäätelyn kehittyminen

Aivojen normaalin kehityksen tueksi tarvitaan ravintoa, vettä, unta sekä liikuntaa. Jotkut aivotutkijat pitävät liikunnan osuutta erityisen tärkeänä. Tutkimusten mukaan motoriset ja kognitiiviset taidot kehittyvät rinnakkain. Aktiivinen lapsi selviytyy erilaisista haasteista ja kognitiivista sietokykyä vaativista tilanteista (Kujala ym. 2012, s. 53).

Tutkitusti myös liikkuminen vaikuttaa aivoihin ja oppimiseen. Iloisen ja liikkuvan leikin avulla lasten on helpompi opetella tunnistamaan tunteita sekä oppia asioita. Liikunta vauhdittaa aivosolujen muodostumista ja vaikuttaa sitten lasten kokonaisvaltaiseen kehitykseen hyvin voimakkaasti (Kataja 2021, s.149).

Opetellessaan jotakin uutta lapsen stressijärjestelmä aktivoituu ja aivotoiminta valmistautuu löytämään järjestystä. Lapsen aivot eivät kuitenkaan ole vielä täysin kehittyneet, ja ratkaisun löytäminen vaatii lapselta liikaa. Lasta olisi hyvä tällöin päästä tukemaan mahdollisimman pian, jotta ei-toivottu käyttäytyminen ei pääsisi ottamaan valtaa lapsen toiminnassa. Vika ei siis ole rauhottomasti käyttäytyvässä lapsessa. Opetustilanteissa lasten olisi hyvä saada tukea mahdollisimman paljon, jottei aivojen etuotsalohko kuormittuisi liikaa, ja stressinsäätely herpaantuisi taistele ja pakene –tilaan (Sajaniemi ym. 2015, s. 35).

Jokaisella ihmisellä on myös synnynnäisesti eroja tunteiden säätelyssä. Temperamentti määrittää hyvin paljon millä tavalla tunteisiinsa suhtautuu. Jopa pienillä vauvoilla näkyy eroja tunnesäätelyssä. Lapsen kasvaessa voi hänen käytöksensä tehdä huomioita temperamenttiin liittyen. Kaikilla on myös erilaisia taitoja. Toiset tykkäävät olla seurassa, ja saavat paremmin ystäviä kuin toiset. Liikunnallisissa taidoissa on myös paljon eroja. Vahvuuksien löytämiseen lapsi tarvitsee usein vanhemman tai aikuisen tukea. Harvemmin lapselle sopiva harrastukseen löytyy siksi, että pieni lapsi sen itse valitsee. Toki joskus käy myös niin, että lapsi kovasti tahtoo aloittaa jonkun tietyn harrastuksen, mutta se ei lopulta vastaakaan hänen kuvitelmaansa. Tällöin tarvitaan taas aikuisen tukea tunnesäätelyyn ja uuden harrastuksen miettimiseen (Pöyhönen & Livingston 2020, s. 41–42).

Yleismaailmalliset synnynnäiset tunteet eli perusemootiot ovat ilmaistavissa tietyn kasvoniilmein. Näitä ovat inho, pelko, ilo, viha ja hämmästys. Osa tunteista aiheuttaa miellyttävää tuntemusta ja osa tuntuu haastavalta sekä epämiellyttävältä. Aikuisen Läsnäolo ja tunteiden nimeäminen luo lapselle turvallisuuden tunteen oppimishetkellä. Lapsen on hyvä oppia tiedostamaan, että kaikenlaiset tunteet kuuluvat elämään, ja niitä on meillä kaikilla. Lapsen on hyvä ymmärtää, että tunteita oppii hallitsemaan pikkuhiljaa, ja niistä voidaan puhua. Esimerkiksi aggression tunnetta käsiteltäessä on hyvä opettaa lasta kuvailemaan suuttumuksen tunnetta. Miltä suuttumus tuntuu ja missä kohtaa kehoa se tuntuu. Myönteinen tunnekokemus auttaa lasta luovassa ongelmanratkaisussa ja oppimisessä. (Kiviluote 2019, s.49–50.)

Hyvän itsetunnon kehittyminen auttaa lasta tunnesäätelytaitojen opettelemissa. Pettymyksiä on helpompi sietää, kun tietää olevansa rakastettu, hyvä ja tärkeä. Lapsi oppii myös, ettei epäonnistuminen haittaa, ja aina voi yrittää uudelleen. Lasta on hyvä tällöin myös kehua uudelleen yrittämisestä ja rohkeudesta. Lapsen taitoja ei kannata ylikorostaa, tai aliarvostaa, vaan tarjota hänelle mahdollisimman todenmukainen kuva itsestään ja taidoistaan samalla kannustaen häntä. Lapsen tarpeista ja hoivasta on hyvä pitää huolta, sillä turvallinen olo vaikuttaa siihen, että lapsi tuntee olevansa tärkeä. Rajat luovat lapselle turvallisuuden tunnetta, sekä auttavat häntä ymmärtämään, että aikuinen on vastuussa hänestä. (Pöyhönen & Livingston 2020, S. 42–45.)

Tunteiden tunnistaminen on ensimmäinen opetettava asia, kun tahdotaan opetella säätelämään erilaisia tunnetiloja. Tunteiden tunnistamisessa pohditaan millaiset asiat voivat vaikuttaa mielentilaan. Tunteiden ymmärtäminen ja kertominen niistä muille voi auttaa kommunikoinnissa ja välttää turhia riitoja. Tunteiden säätelyä voi opetella ainoastaan päästämällä tunteet tulemaan ja käsittelemällä niitä. Tunteita ei pidä tukahduttaa. Jotta kokemus tunteiden opettelusta olisi lapselle mahdollisimman rakentava, on aikuisen hyvä osata olla empaattinen lasta kohtaan. (Pöyhönen & Livingston 2020, s. 18–19.)

Koska tunteet ovat kehollisia, ne tuntuvat usein eri puolilla kehoa. Viha saattaa tuntua koko kehossa puristavana. Iloisena on kepeä, naurahteleva sekä voimakas olo. Tunteet usein näkyvät myös ulospäin. Kehon ollessa jännittynyt ja ilmeentuima, voi olla kyse vihaisesta tunnetilasta. Asento saattaa olla sulkeutunut, jos jännittää ja pelkää jotakin. Tällaisista tuntemuksista on hyvä keskustella lasten kanssa, jotta he tiedostavat sen olevan normaalia. Lapset eivät heille kertomatta tiedä, että myös aikuisilla ja muilla lapsilla tunteet tuntuvat tällaisilta kehossa. He saattavat pelästyä tunnetta, ja ihmetellä mikä heissä on vikana. Lapsia on hyvä opettaa kuuntelemaan kehon viestejä. Viestit voivat olla merkki mieltä vaivaavista tunnetiloista. (Mäkelä & Trogen 2022, s. 12–14.)

Sisäinen puhe voi toimia mieltä rauhoittavana keinona. Lapselle voi antaa avaimia tunteiden hallintaan kertomalla hänelle erilaisista vaihtoehdoista. Jonkun rauhoittavan ajatuksen miettiminen voi auttaa lasta rauhoittumaan. Joskus

ajatuksiin hiipii myös ikäviä sanoja ja ajatuksia itsestä esimerkiksi epäonnistumisessa. Uudelleen yrittäminen ja epäonnistumisen sietäminen on tärkeä taito opettavaksi. Lapselle voi opettaa, että omien tunteiden voimakkuuteen voi vaikuttaa ajattelemalla jotakin lohduttavaa. Niin sanotuista sadepilviajatuksista olisi hyvä suunnata ajatukset aurinkoajatuksiin. Aurinkoajatus on toiveikkaampi ajatus siitä, kuinka kaikki varmasti menee ohi ja tulee parempia hetkiä. Pieni lapsi ei osaa vielä sanoittaa mielessään asioita, joten sadepilviajatukset saattavat hiipiä herkästi mieleen. Pelon tunnetta vähättelemättä on hyvä muistuttaa lapselle, että kaikki järjestyy. (Pöyhönen & Livingston 2020, s. 87–90.)

3.3 Kieli ja eleet tunteiden tukena

Lapsen puheen opettelu auttaa häntä tunneilmaisussa. Lapsen puheen opettelu auttaa myös solmimaan sosiaalisia suhteita, sekä tuntemaan osallisuutta. Lapsi oppii, kun hänelle puhutaan ja häntä kuunnellaan, sekä kysytään ja vastataan hänelle. Muita puheen kehitykseen vaikuttavia asioita ovat lapsen kanssa pelaaminen, laulaminen ja leikki. Lukeminen auttaa lapsia kielen kehityksessä, sekä tukee puheen tuottamista. Lasten kielellinen kehitys tapahtuu yksilöllisesti (Helsinki, 2021).

Pienet lapset, jotka eivät vielä kunnolla puhu, sekä esimerkiksi toisesta kulttuurista tulevat suomen kieltä opettelevat lapset tarvitsevat jatkuvaa tukea ja sanoittamista puheen opetteluun. Tukea puhumisen opetteluun saa myös eleistä ja ilmeistä. Pienet lapset ilmaisevat tunteitaan usein vahvasti, jotta heitä ymmärretään. Ilmeet ja eleet tukevat sanojen merkitystä ja auttavat itseilmaisussa. Myös leikin merkitys monikulttuurisessa ympäristössä on valtava, jos yhteistä kieltä ei vielä kunnolla ole. (Arvola 2021, s. 21–27.)

Kulttuurisensitiivinen työote on erityisen tärkeää varhaiskasvatuksen työntekijöille. Tasa-arvoinen kohtelu ja lapsen kielen opettelemisen tukeminen, auttaa lasta sopeutumaan ja mahdollistaa osallisuuden. Kieli- ja kulttuuritietoisessa

varhaiskasvatuksessa eri kielet, kulttuurit ja katsomukset ovat osa kokonaisuutta, eikä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa eritellä kulttuureita, vaan kieleen ja kulttuuriin liittyvät asiat koskevat kaikkia varhaiskasvatuksessa olevia lapsia. (Arvola 2021, s. 18–22.)

Kuvien merkitys kielen opettelemisessa on tärkeää, koska näköaistin tukemana sanan ääntyminen piirtyy muistiin helpommin kuullun lisäksi. Myös motorinen toiminta samanaikaisesti helpottaa sanojen oppimista, kuten tukiviittomien avulla on todettu. Digitaalisen median suhteen kannattaa kiinnittää huomiota, millaisia ohjelmia lapsi katsoo, tai mitä peliä hän pelaa, sillä parhaimmillaan niistä saa paljon tukea kielen opetteluun. Kielen kehityksen kannalta tulisi varmistaa, mitä kieltä ohjelmassa puhutaan ja mieltää, edistääkö se lyhyinä hetkinä apuna käytettynä lapsen kielen kehitystä. (Siiskonen ym., 2014, s. 378–381.)

Lasten kielen kehittyminen etenee yksilöllisesti, mutta tavanomaisessa puheen kehityksessä noin kolmevuotiaan lapsen puhe ja lauseenrakenteet alkavat olla jo suuremmaksi osaksi selkeitä. Tämän ikäinen lapsi osaa jo käyttää apuverbejä, eri aikamuotoja, sekä pystyy taivuttamaan verbejä persoonamuodossa. Lapsi pystyy myös muodostamaan ja käyttämään käsky-, kiello-, ja kysymyslauseita. Lapsi oppii ymmärtämään ja käyttämään monipuolista ja sujuvaa puhetta. Lapsella on peruskäsitteet ja äidinkiелensä taivutus säännöt hallinnassa. Perheiden ja läheisten velvollisuus on vahvistaa lapsen äidinkielen taitoa. Lapsi pystyy oppimaan useampia kieliä ilman keskeisiä ongelmia. Toisessa kielessä saattaa hänellä kuitenkin olla sanasto huomattavasti pienempi, kuin toisessa. Lapsi saattaa puhua mieluummin yhtä kieltä, vaikka ymmärtäisi toista (Helsinki, 2021).

Kolmevuotiaan lapsen puheesta saa jo selvää. Tässä vaiheessa pääpiirteittäin ilmaisu, kieli ja sanavarasto ovat jatkuvassa kehityksessä ja vuorovaikutustaidot karttuvat. Leikki toverin kanssa voi jo sujua, mutta samanaikaisesti keskustelu ei välttämättä täysin onnistu ilman aikuisen tukea. Neljään ikävuoteen mennessä lapsen puheessa on selkeä kieliopillinen rakenne jo kehittynyt ja sanavarasto karttuu arjen eri tilanteissa. (Sajaniemi ym. 2015, s. 73–74.)

Poikkeavaa kolmevuotiaan lapsen puheen kehityksessä on, jos lapsi ei ymmärrä annettuja ohjeita, tai ei osaa ääntää sanoja, eikä rakentaa lauseita. Tässä vaiheessa puheen ymmärrettävyys ja kertova puhe pitäisi olla alkanut. Taivutusmuodot sanoille, sekä pienet luvut ja värit normaalisti ovat jo hallussa. Asioiden nimeäminen on myös selkeästi alkanut. Päiväkodeilla on käytössä 3-vuotiaille lapsille puheen ja kielen arviointimenetelmä, nimeltä Kettu. Kettu-testi sopii 3–5-vuotiaiden lasten puheen kehityksen seurantaan. Kettu-menetelmää voidaan käyttää kehitysvammaisten lasten, sekä kaksikielisten- ja kielen kehityksen oppimisen haasteita omaavien lasten parissa apuna kielen arviointiin. (Siiskonen ym., 2014, s. 124–125.)

Neljävuotias lapsi osaa huomioida muita ihmisiä ja alkaa tuntea itsensä isoksi, vaikka onkin vielä aika pieni. Sivulauseet ja lauseiden muodostamisen perussäännöt ovat pääosin jo hallussa. Nelivuotiaalla pitäisi olla käytössä jo satoja sanoja. Poikkeavaa on, mikäli tämän ikäinen lapsi ei osaa kertoa esineiden kokoa, muotoa, määrää, tai väriä. Neuvolasta saa apua, mikäli epäilee lapsen tarvitsevan tukea. Nelivuotisneuvolassa tehdään laajempi tarkastus, sekä varhaiskasvatuksessa, Hyve –mallilla arviointi lapsen kehityksestä ja hyvinvoinnista. Hyve –malli on päivähoitossa käytävän varhaiskasvatuskeskustelun ja neuvolan terveydenhoitajan ja lääkärin yhteinen työkalu tarkkailla nelivuotiaan lapsen kehitystä. (Helsinki, 2021.)

Viisivuotiaan puhe on selkeää ja useammat äänneetkin jo onnistuvat. Esimerkiksi äänneet kirjaimissa r ja s, saattavat vielä kehittyä tässä vaiheessa. Tämän ikäinen lapsi keskustelee sujuvasti. Mikäli lapsella olisi änkytystä, tai poikkeava ääni, tulisi olla yhteydessä neuvolaan. Niukka sanavarasto ja usein toistuva sanojen tavujen ja äänneiden paikkojen vaihtuminen on myös huolestuttava asia tämän ikäisen lapsen puheessa. (Helsinki, 2021.)

Oppimistilanteissa pyritään tunnistamaan mahdollisimman varhain lasten kielelliset vaikeudet, jotta lasten kehitystä voitaisiin tukea. Kielellisiin haasteisiin usein liittyy tarkkaavaisuushäiriöitä, motorisia vaikeuksia, tai sosiaalisia haasteita. Jotkut näistä haasteista voidaan tunnistaa jo varhaisessa vuorovaikutuksessa lapsen kanssa. Monikielisyys ei sinänsä aiheuta erityisvaikeuden riskiä, mutta sillä

on merkitystä lasten sopeutumisen kannalta. Sillä on myös uusia erotusdiagnostisia haasteita lasten parissa työskenteleville kasvattajille, jotta lapset saadaan sopeutumaan kieleen ja kulttuuriin mahdollisimman hyvin. (Siiskonen ym., 2014, s. 373–374.)

Ensimmäiseksi yleensä lasten vanhemmilta saadaan arvokasta tietoa lapsen kielenkehitykseen liittyen. Neuvolassa ja varhaiskasvatuksessa on mahdollista havaita kielenkehityksen viivästymä ja sen pohjalta suunnitella tuen tarve. Kypsyminen ja kehittyminen ei aina itsessään riitä kielellisiin valmiuksiin myöhemmin elämässä, vaan kielellisen kuntoutuksen on todettu tuottavan huomattavia tuloksia. Luonnolliset leikkitilanteet rikastuttavat lasten sanavarastoa ja kykyä kommunikoida. Aikuisen jatkuva puheen täsmentäminen ja toistaminen auttaa myös lasta vahvistamaan omaa käsitystään asioista, sekä ilmaisemaan itse selkeämmin asioita. Puheterapeutit voivat antaa ohjeita vanhemmille, joka auttaa lasta ja vanhempaa arjen sujumisessa kotona. (Siiskonen ym., 2014, s. 376–377.)

Kun puhekyky tai puhutun kielen ymmärtäminen on heikko, eleiden ja ilmeiden sekä kosketuksen merkitys kommunikoinnissa korostuu. Eleillä havainnoidaan ja täydennetään puhetta kuvailemalla sekä esittämällä asioita ilman puhekieltä. (Papunet, 2023b.)

Lapsi hakee huomioita elehtimällä jo 10kk ikäisenä näyttämällä, osoittamalla sekä antamalla. Alussa lapsi osoittaa asioita koko kädellä ja ajan myötä hän alkaa osoittamaan niitä etusormellaan. Eleet ovat tärkeässä roolissa kielen kehityksessä. On myös todettu, että joillakin lapsilla on laajempi sanavarasto myöhemmässä vaiheessa elämää, sillä heillä on ollut käytössään enemmän eleitä varhaisessa iässä. Eleiden käyttö vaikuttaa myöhempisiin kerrontataitoihin ja siksi esimerkiksi puolitoistavuotiaan lapsen elehtimisen määrällä voidaan ennustaa 3,5-vuotiaan sanavaraston kokoa. (Puhetta terapeutista, 2021.)

4 KIRKON VARHAISKASVATUS

4.1 Seurakunta ja varhaiskasvatus

Kirkon varhaiskasvattajista osa on lastenohjaajia ja osa varhaiskasvatuksen ohjaajia. Varhaiskasvatuksen ohjaajat ovat koulutukseltaan sosionomi AMK-pohjaisia ja lastenohjaajilla on kasvatus- ja ohjausalan perustutkinto. Seurakunnan työntekijät tekevät kasvatusyhteistyötä kunnan varhaiskasvatuksen kanssa. Varhaiskasvatusikäisille lapsille tarjotaan uskontoon ja katsomuksiin liittyvää opetusta. Katsomuskasvatuksessa käydään lasten kanssa läpi kaikki uskonnot, joita ryhmissä esiintyy. Myös uskonottomuudesta puhutaan. Katsomuskasvatus aloitetaan varhaiskasvatuksessa ja se jatkuu samaa polkua esiopetukseen ja peruskouluun. (Yli-Koski-Mustonen 2019, s. 238–240.)

Seurakunnan työntekijät toimivat usein yhdessä varhaiskasvatuksen työntekijöiden kanssa esimerkiksi varhaiskasvatusyksikön tiloissa. Erilaisia pienryhmiä ja toimintaa voidaan suunnitella yhdessä toteutettavaksi kirkon tiloissa tai päiväkodilla. Tällaista toimintaa on esimerkiksi Asemanlapset ry:n kehittämä Friends –tunnetaitoharjoitus. Ryhmien toiminta on yleensä leikkiä ja pelejä tai sadutusta. Toiminnalla voidaan keskittyä tukemaan esimerkiksi lasten kielitaitoa tai tunnetaitoja. (Yli-Koski-Mustonen 2019, s. 150.)

Seurakunnan tarkoitus on tukea ja muodostaa lapselle turvallinen verkosto aikuisista, jotka tekevät yhteistyötä. Yhteistyötä koreittain – teos sisältää laajasti ideoita ja vinkkejä kasvatusyhteistyöhön ja toimintaan. Neljä kumppanuuden koria – teos on luotu tukemaan opetusta ja kasvatusta. Se sisältää tietoa kasvusta ja hyvinvoinnista ja lisäksi tukee meidän opinnäytetyötämme erilaisten menetelmien esittelemisessä. (Koulu & kirkko.)

Kirkon varhaiskasvatuksen osaaminen edellyttää kykyä tunnistaa seurakunnan toiminnan merkitys lapsen elämässä. Kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajalta odotetaan hengellisen työn osaamista ja tasa-arvoista kohtelua esimerkiksi

monikulttuurisessa ympäristössä. Ydinosaamiseen kuuluu myös pedagoginen osaaminen, yhteisöllinen- ja yhteiskunnallinen osaaminen sekä kehittämisosaaminen (Diakonia Ammattikorkeakoulu, i.a). Toimintaa tulisi osata kehittää huomioiden ihmisen koko elämänkaaren vaiheet. Kristillisen ihmiskäsityksen merkitys on tärkeää tunnistaa kokonaisvaltaisen kasvun tukemista varten. Kaste ja elämä kristittyinä sekä kummius ovat myös tärkeitä asioita varhaiskasvatuksen ohjaajan työssä perheiden kanssa yhteistyötä tehdessä. (Kirkkohallitus, s.10.)

Varhaiskasvatuksen ja seurakunnan työntekijät saavat koulutusta yhdessä. Lattiakuva-menetelmä, PIKI-toimintamalli, ero lapsiperheessä, surun kohtaaminen, musiikkikasvatus ja vanhemmuuden tukeminen ovat keskiössä näissä koulutuksissa. Seurakunnan työntekijä, kunnan työntekijä tai muualta tuleva kouluttaja voi pitää esimerkiksi päivän mittaisen kurssin jostakin aiheesta varhaiskasvatuksen henkilökunnalle ja seurakunnan työntekijöille yhteisesti. (Yli-Koski-Mustonen 2019, s. 155.)

LAVA, eli lapsivaikutusten arviointi on työkalu, jonka avulla otetaan huomioon lasten ja nuorten tarpeet sekä etu seurakunnan työssä. Päätöksiä pyritään tekemään nuorten ja lasten edun mukaisesti joka tilanteessa ja monessa seurakunnassa on lapsiasiahenkilöitä, joita otetaan mukaan lapsivaikutusten arvioinnin tekemiseen. Seurakunnan sivuilta löytyy lomakkeita arviointia varten. Niillä pyritään selvittämään lasten ja nuorten mielipiteitä sekä muutostarvetta. (Suomen Evankelisluterilainen kirkko.)

4.2 Tunnekasvatus kirkon varhaiskasvatuksessa

Seurakunta tukee ja edistää lapsen kasvua ja vuorovaikutustaitoja. PIKI-toimintamalli on kehitetty tukemaan erityisesti lasten tunnetaitoja ja ehkäisemään kiusaamista. Seurakunnan lastenohjaajat ja varhaiskasvatuksen ohjaajat osaavat työskennellä tämän toimintamallin parissa. Ohjelmassa voidaan hyödyntää esimerkiksi taidekasvatusmenetelmiä 3–5-vuotiaiden lasten kanssa (Yli-Koski-Mustonen 2019, s. 150.)

Lattiakuvat on suosittu menetelmä lasten katsomuskasvatuksessa. Aktiivisuus, ikä ja turvallisuus tulee huomioida, kun lähdetään toteuttamaan lattiakuva-menetelmää lasten kanssa. Arvostava ja rauhallinen ilmapiiri auttaa työskentelyssä. Lattiakuvissa työskennellään valitun teeman parissa ja lasten omat taidot sekä ikä vaikuttavat työskentelyn etenemiseen. Lapsi voi tehdä omaa lattiakuvaa tai ryhmätyönä, jolloin voidaan vahvistaa lasten tasavertaisuutta ja yhteisöllisyyttä. Tarkoitus on synnyttää objektiivisia havaintoja maailmasta ja oppia ymmärtämään esimerkiksi erilaisuutta. Lattiakuvia tehdessä lapsilla on kaikki aistit käytössä ja samalla kehitetään jatkuvasti tunnetaitoja. Sanallinen, visuaalinen ja keuhollinen ilmaisu auttaa lasta dialogisuuteen. Rakennettava kuva ja esineet auttavat lasta lattiakuvaan liittyvän kertomuksen ymmärtämisessä. Jokin Raamatullinen kertomus ja sen käsitteleminen arkisesta näkökulmasta auttaa lapsia tekemään havaintoja ja löytämään merkityksiä. (Aitlahti ym., 2017, s. 14–23.)

Seurakunta tekee yhteistyötä varhaiskasvatuksen ja koulujen kanssa tukemalla perheitä tarjoamalla heille monipuolista toimintaa eri elämäntilanteissa. Seurakunta voi tukea perheitä myös esimerkiksi vanhempainilloissa alustajina antamalla neuvoja perhe-elämään ja erilaisiin tunteisiin. Matalan kynnyksen toimintaa järjestetään yhteistyössä päiväkodin ja seurakunnan kanssa sekä kouluissa. Toiminnan ideana on erilaisten kasvatustyötä tukevien teemojen valitseminen. Vertaistuki ja tutustuminen toisiin huoltajiin voi auttaa löytämään erilaisia toimivia ratkaisuja omaan elämäntilanteeseen. Tämä tukee samalla myös lasten kasvua ja hyvinvointia. (Yli-Koski-Mustonen 2019, s. 151.)

Me-Säätiön avulla aloitettu hanke nimeltä LapsiArkki tarjoaa apua ympäri Suomea. Toiminnasta vastaavat seurakunnat tarjoavat esimerkiksi lastenhoitoiltoja kirkon ja asukaspuiston tiloissa. Tällöin vanhempi saa osallistua seurakunnan vertaisryhmiin, harrasteryhmiin tai tehdä muuta itselleen virkistävää vapaasti lastensa hoitoajalla. (Yli-Koski-Mustonen 2019, s. 152.)

5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE

Tässä kehittävässä opinnäytetyössä keskitytään lasten tunnesäätelytaitojen opettelemiseen. Tarkoituksena oli luoda liikuntapainotteinen tunneleikki yhteistyötahon kanssa. Leikkiin mukaan tuli kymmenen 3–5-vuotiasta lasta kahdesta eri ryhmästä. Tunneleikki tukee lasten kielellistä kehitystä ja tunneilmaisun taitoja. Päiväkodissa jo vuoden käytössä ollut retkimuodossa toteutuva tunnetuokio tukee lapsia käsittelemään moninaisesti erilaisia tunnetiloja. Meidän kehittämämme tunneleikki tuli sen rinnalle sisätiloissa leikittäväksi ja keskittyy lapsiin, joilla on kielellisessä oppimisessa haasteita. Samalla suomen kieltä opettelevat lapset saavat harjoitusta. Tämän leikin tarkoitus oli tuoda päiväkodille lisäarvoa heidän päivittäiseen toimintaansa. Leikki kehittää myös lasten osallisuutta ja itsetuntoa. Kuvakorttien ja ilmeiden sekä eleiden avulla lapsen on helppo opetella sanoja ja yhdistää niitä erilaisiin tunnetiloihin.

Opinnäytetyön tavoitteena oli päiväkotiryhmän toimintakulttuurin rikastaminen. Työelämätahon toiveena oli toiminta, jossa keskityttäisiin enemmän lasten kielellisten taitojen ja tunnetaitojen harjoitteluun samanaikaisesti. Päiväkodin työntekijät ovat tutustuneet leikkiin, jotta siitä olisi hyötyä mahdollisimman monelle ryhmälle. Olemme hyödyntäneet oppimaamme materiaalia tässä opinnäytetyössä ja tulemme hyödyntämään sitä myöhemmin työelämässämme.

6 TUNNELEIKIN SUUNNITTELU, TOTEUTUS JA ARVIOINTI

6.1 Yhteiskumppani

Opinnäytetyössä yhteistyötaho on anonymi varhaiskasvatustoimija. Lasten ja henkilöstön yksityisyyttä on pyritty suojaamaan kaikin tavoin. Olemme

toteuttaneet opinnäytetyön tämän yksityisen päiväkodin yhdessä varhaiskasvatusyksikössä. Suunnittelimme toimintaa toteutettavaksi 3–5-vuotiaiden lasten ryhmälle päiväkodin tiloissa. Tunneleikki toteutettiin päiväkodin tiloissa yhdessä tilavassa huoneessa, jossa ei ollut leluja tai muita aisteja häiritseviä tekijöitä. Leikkiin valittiin mukaan lapsia kahdesta eri ryhmästä, jotta nuorimmat olisivat vähintään kolmevuotiaita. Leikkiin tuli mukaan kymmenen lasta, joista osalla on kielenkehityksessä haasteita ja osa opettelee suomen kieltä. Näin toimimme samalla monikulttuurisessa ympäristössä.

Tunneleikki tukee päiväkodin omaa pedagogista vuosisuunnitelmaa, joka pohjautuu Vantaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Vuosisuunnitelman pohjalta toteutetaan toimintaa lapsille, jota on yhdessä suunniteltu päiväkodin henkilöstön sekä lasten ja heidän vanhempiensa kanssa. Erilaisten tunnetilojen nimeämistä ja ilmaisemista harjoiteltiin ilmeiden, eleiden ja kuvien avulla. Näin voitiin keskittyä lasten puheen ja tunneilmaisun kehittymiseen. Leikkiin osallistuneiden lasten anonymiteetti säilyi läpi työskentelyn ja lupa leikkiin osallistumiseen kysyttiin lapsilta itseltään ja heidän vanhemmiltaan (Vantaa, 2022).

Kyseessä on yksityinen liikunnallinen päiväkotikoti ja toteutettu tunneleikki keskittyi myös liikkumiseen. Päiväkodin lapset ja työntekijät ovat olleet mukana opinnäytetyön leikin toteutuksessa. Tunneleikki toteutettiin saman lapsiryhmän kanssa neljällä eri kerralla tutustumiskerran jälkeen. Leikki ja ryhmä muotoutuivat leikin mukana ja lasten määrä kasvoi, kun lapset hakivat kaverin jo oppimaansa leikkiin mukaan.

Kävimme ensin tutustumassa yhteistyötahoon heidän varhaiskasvatusyksikönsään. Kyseessä on liikuntapäiväkotikoti, jossa päivän mittaan liikutaan ja leikitään paljon pienryhmissä. Lapsiryhmällä on ollut jo reilun vuoden ajan käytössä ulkona leikittävä tunnetuokio osana päiväkotiarkea koko talossa. Päiväkodin johtajan kanssa keskustelimme päiväkotiryhmien toimintakulttuurin rikastamisesta. He toivoivat samantyyppistä toimintaa, joka keskittyisi enemmän lasten kielellisten taitojen ja tunnetaitojen harjoitteluun samanaikaisesti.

6.2 Suunnittelu ja toteutus

Suunnittelimme toiminnan, joka toteutettiin ja arvioitiin yksityisen liikuntapäiväkodin yhdessä varhaiskasvatusyksikössä. Haimme tutkimuslupaa kehittämispainotteiselle opinnäytetyöllemme päiväkodin johdolta ja lupa myönnettiin.

Tunneleikkiä on yhteiskehitetty päiväkodin johtajan kanssa keskustellen. Päiväkodin toiveena oli toimintakulttuurin rikastuttaminen ja tunnetaitojen tukeminen. Selvitimme ensin, oliko päiväkodissa ennen tehty tällaista opinnäytetyötä ja millä tavalla heillä tunnekasvatus toteutui. Heillä ei aiemmin ollut toteutettu tällaista opinnäytetyötä ja tunnekasvatus toteutui arjen eri tilanteissa useimmiten sekä retkimuodossa tunnetuokion avulla. Kysyimme, voisiko kehittämäämme tunneleikkiin sisällyttää tunnekortit ja musiikkia. Kysyimme sosisiko, että leikkiin tulisi mukaan kymmenen 3–5-vuotiasta lasta. Nämä asiat sopivat päiväkodin johtajalle. Kerroimme perehtyvämme internetistä ja kirjastosta löytyvään materiaaliin varhaiskasvatuksesta ja sen pohjalta suunnittelevamme tunneleikin. Kävimme vielä leikin vaiheet läpi johtajan kanssa ennen tutustumiskerran ja leikkikertojen aloittamista.

Olimme suunnitelleet tunneleikin toteutettavaksi liikuntapainotteisesti, musiikin tahdittamana. Musiikin ja liikunnan lisäksi otimme leikissä huomioon myös kuvakorttien käyttämisen. Käyttämämme MAHTI –tunnekortit olivat ennestään tutut päiväkodissa, mutta ne eivät olleet aktiivisesti mukana leikeissä. Toisessa tunnetuokiossaan he käyttivät tunneilmaisun harjoittelussa apuna pehmolelua ja samantapaisia tunnekortteja. Olimme etsineet papunetissä tarjolla olevia tunnetaitokortteja ja lastenmusiikkia Yle Areenasta. Leikin suunnitteluun sovelsimme materiaalia leikkipankin sivuilta ja yhdistelimme päiväkotien käytössä olevia erilaisia yleisiä leikkejä. Saimme apua leikin kehittämiseen myös leikkipankin eleohjauksesta. Olimme suunnitelleet ohjaavamme liikuntaleikin tunnetaitokorttien avulla, jonka aikana esittäisimme erilaisia tunnetiloja. Tarkoituksena oli tehdä kielen ja tunteiden ilmaisemisesta mukavaa, sekä tukea pienryhmässä jokaista omilla taidoillaan osallistuvaa lasta.

Pyysimme luvan lasten huoltajilta leikkiin osallistumiseen. Lisäksi lapsilta itseltään kysyttiin, tahtovatko he mukaan leikkiin. Sovimme syksyille samalle viikolle ennen leikkikertoja tutustumiskerran päiväkodille. Halusimme tutustua lapsiin ja luoda heille turvallisuudentunteen kertomalla heille, keitä me olemme ja mitä tulemme heidän kanssaan tekemään.

Leikkiin osallistui kahdesta eri ryhmästä pienryhmänä yhteensä kymmen lasta. Samat lapset leikkivät tämän leikin neljä kertaa, jotta se opittiin. Neljännellä leikkikerralla lapsia tuli enemmän leikkiin mukaan. Ryhmä oli ensin pienempi, koska heistä osa oli sairaana. Pienryhmänä pääsimme ohjaamaan lapsia paremmin, sekä auttamaan jokaista erikseen ymmärtämään paremmin tunnetilojen ilmaistamisen eroja. Ujompia lapsia kannustettiin mukaan toimintaan osallistumiseen sanoittamalla tunteita. Ohjasimme heidät istumaan ja kaikkien nimet käytiin läpi, sekä esittelimme itsemme. Osa lapsista oli nähnyt meidät jo tutustumiskerralla, jolloin olimme heidän mukanaan päiväkodin toisessa tunnetuokiossa ulkona. Myöhemmin ryhmä kasvoi, kun leikki oli tullut tutummaksi. Lasten osallisuutta ja itsetuntoa pystyttiin samalla tukemaan, kun rohkaistiin lapsia hakemaan tärkeitä kavereitaan mukaan jo opittuun leikkiin viimeisellä kerralla. Ohjaustemme jälkeen eri ryhmät voisivat myöhemmin leikkiä aina silloin, kun haluaisivat. Laminoidut tunnekortit jäivät heidän käyttöönsä ja ryhmien aikuiset olivat olleet vuorollaan seuraamassa leikin kulkua. Leikillä tahdottiin tukea lasten kielellistä kehitystä ja tunnetaitojen oppimista, sekä tätä kautta lasten kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä.

Olemme hyödyntäneet kehittämistyössä Kati Rintakorven mallia Pedagogisen dokumentoinnin prosessista, jonka mallin mukaisesti etsimme ensin tietoa ja selvitimme päiväkodin ja lasten tunnekasvatuksen tilannetta ja muutostarvetta. Keräämällä tietoa saimme ideoita kehittävään toimintaamme. Lopuksi refleктоimme ja arvioimme toimintaamme. Suunnittelu, toteutus ja arviointi olivat opinnäytetyössä tärkeät vaiheet. Toiminnan aikana otimme kuvia ryhmän omaa käyttöä varten, sekä meille havainnointia varten. Osallistuneilla lapsilla oli kuvauslupa, sekä lupa leikkiin osallistumisesta. Lisäksi teimme raportin toiminnastamme. Varhaiskasvatuksen dokumentoinnilla saimme lisättyä osallisuutta ja jaettua yhteisiä

kokemuksia. Dokumentoinnista syntyi myös keskustelua kasvattajien ja lasten välillä (Rintakorpi, 2018).

6.2.1 Ensimmäinen toteutuskerta

Ensimmäisellä kerralla kävimme tutustumassa lapsiin, jonka jälkeen vasta seuraavalla kerralla kävimme leikkimässä heidän kanssaan tunneleikkimme. Tutustumiskerralla lähdimme ryhmän mukaan ulkona leikittävään tunneleikkiin. Osa tunneleikkiimme osallistuvista lapsista oli mukana tällä retkellä luontoon.

Varsinainen ensimmäinen leikkikerta toteutui liikuntapäiväkodin tiloissa siten, että lapset ohjattiin ryhmäleikitilaan, missä ei ollut leluja, tuoleja eikä pöytiä. Olimme järjestelleet tilaan valmiiksi musiikkivälineet, kuvakortit ja katsoneet, että tila on mahdollisimman pelkistetty.

Leikki eteni siten, että musiikin soidessa lapset liikkuvat ympäri huonetta ohjeidemme mukaisesti, esimerkiksi hypellen, pomppien, tömistellen tai tanssien. Askelten tyyli valittiin sen mukaisesti, että se kuvastaisi jokaisen kortin tulevaa tunnetilaa, jonka aioimme ilmaista ilmein ja elein. Kerroimme jokaisella kerralla lapsille, millä tavalla liikutaan. Näin lapsia ohjattiin tunnetilan tunnistamiseen eleillä jo ennen varsinaista ilmettä. Kun musiikki loppui, kaikki lapset esittivät leikin vetäjän mukana ilmettä ja matkivat hänen elehtimistään.

Toinen opiskelija ohjasi leikin kulkua ja osallistui lasten kanssa leikkiin. Hän kertoi lapsille leikin ohjeet. Tämän jälkeen hän laittoi musiikin soimaan ja oli mukana leikissä. Toinen opiskelija toimi sillä välin havainnoitsijan roolissa. Havainnoitsijan tehtävä oli dokumentoida kaikki, mitä leikin aikana tapahtui. Havainnoitsija teki havaintoja leikin kulkuun ja lasten osallisuuteen liittyen. Samalla havainnoitsija tauotti musiikkia leikin mukaisesti, niin leikin ohjaaja pystyi paremmin keskittymään leikin kulkuun ja puhumiseen, sekä jokaisen lapsen ohjaamiseen.

6.2.2 Toinen kerta

Seuraavalla, eli toisella leikkikerralla toistettiin sama tunneleikki. Lopuksi pidettiin lasten kanssa pieni tuokio, jossa he saivat antaa mielipiteitään. Leikkiä ohjaava opiskelija kyseli lasten mielipiteet ja toinen opiskelija kirjasi ne. Lapset saivat ilmaista mielipiteensä peukaloa näyttämällä. Lapsia ohjeistettiin näyttämään peukaloa ylöspäin, jos heillä oli ollut hauskaa ja peukaloa alaspäin, jos ei ollut, tai peukalo sivulle, mikäli ei ollut asiasta varma. Opiskelijoiden roolit leikissä olivat pysyvät. Kysymykset opiskelijat keksivät yhdessä. Improvisointikykyä ja tilannetajua käytettiin yhdessä tilanteiden muuttuessa.

Kahdesta eri ryhmästä oli paikalla yhteensä kahdeksan lasta. Ensin osa oli pidättyväisempiä, mutta pian hekin innostuivat mukaan leikkiin. Leikin ohjauksessa pyydettiin tällä kertaa lapsia aina rinkiin, kun tunnetilaa käsiteltiin. Ringissä kärsistä kiinni pitäminen ja pomppiminen sai heidät innostumaan ja kokemaan osallisuutta. Annoimme enemmän aikaa musiikin kanssa liikkumiseen, koska huomasimme aiemmalla kerralla, että kunkin tunnetilan kohdalla on hyvä antaa joillekin lapsille enemmän aikaa valmistella tulevaa tunnetilaa. Käytimme muutaman kortin vähemmän, mutta panostimme enemmän yksitellen jokaisen tunnetilan läpikäymiseen. Lasten huomion saaminen yhteisesti on selkeästi haastavampaa silloin, kun mukana on lapsia, joilla keskittyminen on vaikeaa. Voimakkaat tunneilmaisut ja tömistely olivat selvästi kaikkien lasten mielestä mukavia. Yksi lapsista hakeutui alussa varhaiskasvatuksen opettajan luokse. Leikki eteni sujuvasti ja lopuksi istuttiin piiriin keskustelemaan tunnekorteista, jotka olivat tulleet leikin aikana ilmaistuksi. Lapsilta kysyttiin, mitä korteissa oli ja kuinka sellaisessa tilanteessa voisi toimia. Leikin aikana esimerkiksi rakastunut –tunnetila herätti hilpeyttä, kun lapset ja ohjaaja tanssahtelivat kädet rinnalla ihastuneen näköisinä. Piirissä tästä kortista lapset osasivatkin hyvin kertoa, ketä rakastavat ja miltä se tuntuu. Myös surumielisistä korteista lapset osasivat hyvin kertoa, että lohduttaminen auttaisi kaveria ja kuvailla milloin heille on tullut surullinen olo. Palautetta kerätessä peukaloa ylöspäin näyttivät neljä innokkainta leikkijää, sivulle kolme, jotka eivät olleet varmoja ja yksi poika näytti alas, kenen mielestä ei ollut hauskaa. Kysyimme pojalta toiveita seuraavaa kertaa varten, mutta toiveita ei tullut.

6.2.3 Kolmas kerta

Kolmannella kerralla leikki oli tullut jo useammalle lapselle tutuksi. Tämän kerran jälkeen ohjasimme leikin vielä yhden kerran, jotta saimme tarpeeksi tietoa ja voimme hyödyntää riittäviä tuloksia sekä palautetta oppinäytetyössämme.

Leikin kesto oli noin 15–20 minuuttia, kuten aiemmatkin kerrat. Leikkiin osallistui tällä kertaa kuusi lasta. Tällä leikkikerralla lapset olivat vilkkaalla tuulella. Iloisia ja innokkaita osallistujia tuli ovesta huoneeseen. Emme enää jännittäneet yhtä paljon ohjaamista. Tällä leikkikerralla lasten osallisuus näkyi enemmän, kuin aiemmilla kerroilla. Aiemmilla kerroilla mukana ollut ujompi lapsi oli jo lähtenyt innoissaan mukaan leikkiin. Lapset halusivat kovasti riehua keskenään ja voimakkaista tunneilmaisuuksista saatiin paljon irti. Huomasimme, että lattialle istuminen leikin päätteeksi auttoi lapsia keskustelemisessä. Ajattelimme kehitysideaksi, että yhden tunteen käsitteleminen leikin loppuun riittäisi, koska kaikki eivät jaksaisi istua leikin päätteeksi enää pitkään. Saimme tältä kerralta loistavaa palautetta lapsilta.

6.2.4 Neljäs kerta

Leikki oli jo opittu edellisiltä kerroilta. Tämän leikkikerran lopussa kerroimme lapsille, että he saisivat hakea oman kaverin ryhmästään jo oppimaansa leikkiin mukaan. Näin ryhmän koko sai kasvaa ja sana leikistä levitä. Osallistujina olleet lapset ja heidän hakemansa kaverit saivat tulevaisuudessa toteuttaa leikin uudelleen päiväkodin muidenkin ryhmien lasten kanssa. Tässä vaiheessa kaikki olisivat halunneet leikkiä, joten oli mukavaa, että he pääsisivät jatkossakin leikkimään. Mukana olleet aikuiset osasivat nyt myös leikin säännöt.

Neljäs leikkikerta oli ehdottomasti kaikista kerroista onnistunein. Kaikki lapset saatiin mukaan leikkimään. Mukana oli viisi tyttöä ja kaksi poikaa. Kortissa “vihainen” lasten suut olivat mutrussa ja kädet puuskassa jalkojen tömistäessä lattiaan. Tyytyväinen -kortti tuli upeasti hetkeen, kun yksi lapsista ei meinannut nousta lattialta ja ohjaajana toiminut opiskelija keksi makailun lattialla kädet poskilla, kyynärvarret lattiaa vasten hymy huulilla. Lapset todella innostuivat ja halailivat, sekä makoilivat lattialla tyytyväisinä. Lapset saivat hakea ystävän mukaan ja lopulta heitä oli kaksitoista lasta huoneessa. Arempikin tyttö sai vahvistusta osallisuudelleen, kun hän sai hakea ystävän ja näyttää miten hienosti hän oli oppinut leikin. Kaverin hakeminen leikkiin innosti näyttämään jokaisen kortin kohdalla elehtimistä toisilleen. Lopuksi istuttiin keskustelemaan, milloin saattaisi ujustuttaa ja mitä silloin voi tehdä, jos näkee toisen ujustuvan. Keskusteltiin siitä, miten voi vihaisena toimia, jotta tunteenpuuska rauhoittuu ja kenelle voi puhua, kun on surullinen. Kaikki näyttivät peukaloa ylöspäin yhteisesti toverin mukaan hakemiselle. Opimme, että nopeat ideat voivat ohjata tilannetta hienosti, jos keksii jonkun juuri siihen hetkeen toimivan asian.

6.3 Arviointi

6.3.1 Osallistujien palaute

Lasten palaute oli enimmäkseen positiivista. Kysyimme, halusivatko he leikkiä uudestaan ja oliko leikki ollut kiva heidän mielestään. He saivat näyttää peukulla ylös, mikäli olivat sitä mieltä, että oli mukavaa leikkiä ja alaspäin, mikäli leikki ei ollut heille mieleinen. Peukku sivulle tarkoitti, ettei ollut ihan varma mielipiteestään. Tämä oli helppo tapa kerätä arvokasta palautetta osallistuneilta 3–5-vuotiailta lapsilta, joilla on kielen oppimisen haasteita. Suurin osa lapsista tahtoi leikkiin uudestaan, kun asiaa kysyttiin. Joku lapsista näytti aina kysyessämme, ettei ole varma, eli peukku sivulle ja yksi poika näytti jokaisella kerralla alaspäin, vaikka nauroikin samalla. Lapset vaikuttivat olevan aktiivisia ja iloisia. He lähtivät innostuneina mukaan ilmeisiin ja liikkeisiin. Tunnelma oli mukava ja tunnetiloja arvailtiin ja tunnistettiin hienosti. Lopuksi kaikki istuivat lattialle keskustelemaan erilaisista tunnetiloista. Lapset jaksoivat siinä vaiheessa enää hetken verran miettiä, mitä tunnetilaa kukin tunnekortti tarkoitti ja miten tilanteessa voisi toimia.

6.3.2 Kasvattajien palaute

Väliarviointi leikkikertojen välissä päiväkodin johtajalta auttoi meitä seuraavia leikkikertoja toteutettaessa. Kysyimme kasvattajilta, mitä mieltä he olivat leikistä ja sen toteutuksesta. Lisäksi kysyimme, oliko leikki ollut heille hyödyllinen ja vastasiko se päiväkodin toiveeseen päiväkodin toimintakulttuurin rikastamisesta. Varhaiskasvatuksen opettajien loppupalaute oli enimmäkseen positiivista. Päiväkodin johtajalla on varhaiskasvatuksen opettajan pätevyys ja esiopetuksen opettajan pätevyys. Hänen lisäksi saimme toiselta varhaiskasvatuksen opettajalta myös palautetta. Heidän mielestään leikin kulku oli sujuvaa ja meillä oli ammatillinen ote leikissä sekä osasimme ohjata lapsia ja tilanteiden muuttuessa

improvisoida. Väliarvio oli kasvatustun päiväkodilla, suullisesti. Siinä selkeästi kävimme yhdessä läpi iloisia hetkiä ja sitä, kuinka yhtä lasta pikkuhiljaa kannustettiin mukaan leikkiin painostamatta. Lapselle sanoitettiin tunteita, kuten ujostuttaminen ja annettiin mahdollisuus tulla mukaan leikkiin omaan tahtiin. Leikin kertaaminen useasti oli hänelle hyväksi. MAHTI-tunnekortit eivät ole heillä aktiivisesti käytössä ja ne eivät johtajan mielestä olleet parhaat näyttämään selkeitä ilmeitä, vaikka hyvin elehtiminen ja ilmeiden tekeminen menikin. Kielen opetteluun ja sanojen harjoitteluun olimme kiinnittäneet huomiota kummankin mielestä. Tunneleikkiä aiotaan jatkossakin leikkiä päiväkodissa viikoittaisessa toiminnassa sisätiloissa pienryhminä. Leikkiä aiotaan jatkaa muidenkin päiväkodin lasten kanssa, joilla on kielellisiä haasteita.

6.3.3 Meidän palautteemme

Mielestämme leikin suunnittelu ja toteutus onnistui hyvin. Olimme yllättyneitä siitä, miten hyvin saimme lapset leikkiin mukaan. Vaikka yksi lapsista alkoi kesken leikin makailemaan lattialla, niin juuri silloin lapsia ohjaava opiskelija osasi ottaa esiin makailevan suden kortin ja kaikki aloimme makailemaan leppoisina lattialla. Kaikilla oli hauskaa. Ihastuksen tunteita näytettäessä lapset nauroivat ja vihaisina he tömistelivät. Lapset pitivät eniten voimakkaiden tunnetilojen ilmaisemisesta. Ilmeiden ja eleiden esittäminen oli tärkeää tehdä hyvin, koska ilmeet eivät jokaisessa kortissa ole selkeät. Toinen opiskelija tauotti musiikkia ja teki muistiinpanoja, kun toinen opiskelija ohjasi leikkiä. Tuokion päätteeksi kaikki istuivat lattialle keskustelemaan, kuinka jokaisen tunnetilan kohdalla voisi toimia. Alussa lapsia jännitti kovasti ja heitä puuttui ensimmäisellä kerralla viisi. Haasteena koimme myös muutaman lapsen ei-toivotun käyttäytymisen. Tässä tilanteessa onnistuimme käyttämään tiettyä tunnekorttia, joka sopi tilanteeseen ja näin leikki jatkui sujuvasti ohjaajan ohjaamana. Osasimme ohjata hyvin leikin ja saimme jännityksestä huolimatta lasten huomion hyvin. Havaitsimme, että osalla oli selvästi kielellisessä oppimisessa haasteita ja leikin toistumisesta olisi

varmasti apua. Halusimme saada kaikki osallistuneet lapset innostumaan mukaan leikkiin.

Olemme arvioineet toimintaamme koko kehittämisprosessin ajan, sekä saaneet väliarvion ja loppuarvion päiväkodin johtajalta suullisesti ja kirjallisesti. Suunnittelemaamme toiminta on tuonut lisäarvoa tunneilmaisun opetteluun suomen kieltä opetteleville lapsille ja lapsille, joilla on kielen oppimisen haasteita. Palaute oli meille erittäin tärkeää, koska tavoitteenamme on kehittyä hyväksi varhaiskasvattajiksi ja harjoitella lasten kanssa tunnetaitoja tämän kehittämispainotteisen opinnäytetyömme myötä.

Päiväkodin johtaja ja yksi varhaiskasvatuksen opettaja yhdessä antoivat meille suullisen ja kirjallisen palautteen, jotka liitimme opinnäytetyöhömmme. Itsearvioinniksi liitimme myös lopuksi kirjallisen palautteemme. Omassa palautteessamme käsittelemme onnistumistamme tunneleikkikerroilla, sekä lasten antamaa palautetta, joka oli meille erityisen tärkeä.

7 OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Varhaiskasvatuksessa lasten kanssa toimimiseen liittyy paljon vastuuta ja haasteita. Keskustelimme päiväkodin johtajan kanssa heidän muutostarpeestaan ja suunnittelimme yhteistyössä toiminnallisen tunneleikin, joka koettiin tarpeelliseksi lasten tunnesäätelyn, sekä kielellisen kehityksen edistämiseksi heidän päiväkodissaan. Toiminnallinen leikki oli tarkoitettu yhteisölliseksi leikiksi päiväkotiin. Leikillä tuettiin kokonaisvaltaisesti pienryhmissä kaikkia osallistuneita lapsia. Jokainen sai osallistua omilla taidoillaan ja kielellisessä ilmaisemisessa tuettiin lapsia yksilöllisesti. Toteutettu opinnäytetyö tukee päiväkodin toiveiden mukaisesti lasten kielellistä kehitystä. Tunneleikki tuli tarpeelliseksi heidän jo vuoden käytössä olleen tunnetuokion rinnalle. Leikki tukee päiväkodin omaa pedagogista vuosisuunnitelmaa, joka pohjautuu Vantaan varhaiskasvatussuunnitelman

perusteisiin. Vuosisuunnitelman pohjalta toteutetaan toimintaa lapsille, jota on yhdessä suunniteltu päiväkodin henkilöstön, sekä lasten ja heidän vanhempiensa kanssa (Vantaa, 2022).

Opinnäytetyössämme eettisyys toteutui siten, että lapsilta ja heidän vanhemmiltaan kysyttiin lupa leikkiin osallistumiseen. Tämän lisäksi anonymiteetti säilyi läpi työskentelyn, eivätkä päiväkodin tai osallistujien nimet tulleet missään kohtaa esiin. Luotettavuuteen kiinnitimme huomiota valitsemalla tuoretta varhaiskasvatuskelpoista lähdemateriaalia.

Hankkimamme materiaali on saatavilla internetissä ja sitä käytetään yleisesti varhaiskasvatuksessa ja muissa sosiaalialan ammateissa työntekijöiden työvälineenä. Hyödynsimme suomen varhaiskasvatustilaa opinnäytetyössämme ja huolehdimme tietojen oikeudesta. Käytimme materiaalina myös Vantaan uutta Varhaiskasvatussuunnitelmaa 2022. Lasten hyvinvoinnin kannalta olimme keskittyneet liikunnalliseen leikkiin. Varhaiskasvatustilain mukaisesti lapsella tulisi olla riittävästi terveellisiä, sekä liikunnallisia elämäntapoja (Varhaiskasvatustilain, 2022).

8 POHDINTA

Kehittävän opinnäytetyön toteuttaminen on ollut meille varhaiskasvatustilain opiskelijoina erittäin hyödyllinen ja opettavainen kokemus. Olemme oppineet toimimaan tilanteen mukaan, erilaisia ideoita ja menetelmiä soveltaen. Varhaiskasvatustilain tilanteet vaihtelevat esimerkiksi lasten vireystilan mukaan, jolloin varhaiskasvatustilain on hyvä olla tilannetajua toiminnan suunnittelussa ja nopeissa muutoksissa. Huomasimme leikkiä toteuttaessamme tilanteita, joissa meidän oli hyvä osata tehdä muutoksia nopeasti. Kehityimme ensimmäisen ja toisen leikkikerran jälkeen soveltamaan ideoitamme leikeissä.

Yhteistyötä tehneen päiväkodin näkökulmasta meidän kehittämisideamme on tuonut heille lisäarvoa. Leikki tuli heillä jo vuoden verran käytössä olleen toisen tunnetuokion rinnalle tukemaan lapsia suomen kielen opettelemisessa ja kielen kehityksen haasteissa. Tunnetuokio, joka on ollut heillä käytössä, toteutuu ulkona ja tämä meidän kehittämämme toiminta toteutuu sisätiloissa. Osalla osallistuneista lapsista on haasteita kielen kehityksessä ja osa opettelee suomen kieltä. Sisällä tyhjässä huoneessa oli helpompaa toteuttaa tunneleikki, jolla tuettiin suomen kielen oppimista ja samalla vältettiin ei-toivottua käyttäytymistä. Ulkona toteutettava tunneleikki on tarkoitettu kaikille ryhmille käyttöön retkimuodossa. Päiväkotiryhmät aikovat tulevaisuudessakin käyttää MAHTI-tunnekortteja apuna leikissä. Leikkiin voi hyvin soveltaa myös muita tunnemateriaaleja. Liikuntapäiväkodille oli hyödyksi saada vuosisuunnitelmaan liikunnallinen tunneleikki, jolla samalla tuetaan lasten kielellisiä valmiuksia. Varhaiskasvattajat ottivat mielellään vastaan opiskelijoina meidät ja yhteistyö oli sujuvaa.

Tunneleikkiä on yhteiskehitetty päiväkodin johtajan kanssa. Päiväkodissa leikin suunnittelusta keskusteltiin yhteisesti ryhmien varhaiskasvattajien kanssa. Päiväkodin varhaiskasvattajille jaettiin tieto leikistä ja sen säännöistä, mutta jälkeenpäin ajattelimme, että muut varhaiskasvattajat olisivat voineet olla jo leikin suunnitteluvaiheessa mukana samassa tilassa suunnittelemassa leikkiä, kun keskustelimme päiväkodin johtajan kanssa leikin kulkuun liittyen. Tällä tavalla heidän mielipiteensä olisi tullut kuulluksi keskustelun aikana, kun leikkiä suunniteltiin.

Lasten osallisuus leikissä toteutui hyvin. Osa lapsista oli arempia ja osalla oli kielen oppimisen haasteita ja suomen kielen harjoittelua. Meillä oli aikaa kohdata lapset yksilöllisesti ja keskittyä myös lapsiin, jotka olivat ujompia. Jotkut lapsista tarvitsivat enemmän neuvoja ja omien tunteiden sanoittamista leikin aikana. Kehtään lasta ei painostettu leikkiin ja lapset selvästi nauttivat hauskojen ilmeiden tekemisestä ja tunteiden nimeämisestä. Jokainen sai omalla rytmillään tulla mukaan leikkiin. Lasten näkökulmaa ajatellen heille on varmasti hyödyllistä toistella leikkiä erilaisia tunnetiloja kerraten. Tämä on hyväksi kaikille lapsille ja erityisesti lapsille, joilla on kielellisiä haasteita. Ilmeet ja eleet tukevat puheen tuottamista. Kielenkehitystä ajatellen lasten sanavarasto laajenee leikin myötä. Lapset seuraavat toisiaan kuunnellen ja toistellen, mitä muut sanovat ja tekevät. Myös

kaverin hakeminen leikkiin ja omien juuri opittujen taitojen näyttäminen kaverille oli lapsista hauskaa. Liikunta ja ilo ovat iso osa tätä tunneleikkiä.

8.1 Johtopäätökset ja jatkokehittämisen ideat

Aihe oli mielestämme tärkeä ja ajankohtainen. Kehittämisideaksi ehdottaisimme jatkotutkimusta päiväkoteihin ja suunnitelmallisia tunnetuokioita enemmän arjen eri tilanteisiin. Koemme tunnekasvatuksen tärkeäksi, sillä se kantaa läpi elämän. Tekemällä useampia tutkimuksia, voidaan saada kasvattajat tietoisiksi tunnekasvatuksen tärkeydestä varhaislapsuudessa. Tunnekasvatusta tulisi olla opetettuna enemmän jokaisen päiväkodin arjessa.

Päiväkodeilla on hyvä mahdollisuus tunnekasvatuksen opetukselle. Usein henkilöistä aiheutuen ei tunnekasvatukseen ehditä kiinnittämään huomiota tarpeeksi. Tunteiden käsittelemisestä olisi apua esimerkiksi riitojen selvittelyssä ja satujen tai muiden lukutuokioiden yhteydessä. (Opetushallitus, 2022b)

8.2 Ammatillinen kasvu

Valitsimme varhaiskasvatusikäisten lasten tunnekasvatuksen opinnäytetyömme aiheeksi, sillä tulevana varhaiskasvatuksen ammattilaisina koemme sen olevan tärkeää. Tiedämme, että itseilmaisus on tärkeä taito läpi elämän ja haluamme tulevana varhaiskasvatuksen sosionomina ja varhaiskasvatuksen opettajana tukea lapsia kokonaisvaltaiseen kasvuun. Olemme myös huomanneet työskenneltyämme päiväkodeissa, että joillekin lapsille on erityisen vaikeaa ilmaista itseään. Itseilmaisemisen puute voi johtaa yksinäisyyteen, ja lapsena leikin ulkopuolelle jäämiseen.

Tunnetaitojen opettelu on lapsille ja heidän ympärillään eläville ihmisille tärkeää koko elämän ajan. Tunteiden tunnistaminen ja nimeäminen edistävät terveyttä ja luovat hyvinvointia. Tunteiden tunnistaminen ja nimeäminen tuo hyviä sosiaalisia taitoja arkeen sekä hyväksyntää kavereilta. Tunteiden opetus kuuluu opetus-suunnitelmaan ja sen tulisi olla järjestelmällistä. (Opetushallitus, 2022b.)

Olemme työskennelleet päiväkodeissa avustajina, sekä lastenhoitajina. Työkokemuksemme on karttunut tunneleikin toteutuksen myötä ja opinnäytetyötä tehdessä. Olemme tutkineet tuoretta tunnekasvatusmateriaalia. Toiminnan toteuttaminen tulisi olla aina hyvin suunniteltua ja ohjattua sekä lapsia osallistavaa. Olemme huomanneet yhteistyötaitojemme kehittyneen opinnäytetyöprosessin aikana. Opinnäytetyötä tehdessämme aikataulujen sopiminen ei ollut alussa vaivastonta ja molemmilta vaadittiin joustavuutta sekä ymmärrystä. Yhteistyötaidot kehittyivät kommunikaatiolla, joka on tarkoittanut omien mielipiteiden esiintuomista, rakentavan palautteen antamista sekä vastaanottamista ja asioista sopimista.

Sosiaalialan osaamista kuvaavia kompetensseja on monenlaisia. Meidän opinnäytetyössämme esiin tulleita osaamista kuvaavia kompetensseja ovat sosiaalialan eettinen osaaminen ja asiakastyön osaaminen. Opinnäytetyöllä pyrittiin edistämään yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa huomioimalla tukea tarvitsevia lapsia, sekä tunnistamaan hyvinvointia suojaavia- ja riskitekijöitä. Sosiaalialalla tulee osata soveltaa myös ennaltaehkäisevän työn ja varhaisen tukemisen näkökulmia. (Arene, 2017.)

Kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajan kannalta samojen sosionomin kompetenssien lisäksi hengellisessä työssä on kristillisen ihmiskäsityksen ymmärtäminen ja arvoriititojen kannalta eettisesti oikein toimiminen sekä kristillisen uskon tunteminen. Pedagogisen osaamisen kannalta kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajan tulee tukea kristillistä kasvua ja yhteiskunnallisella tasolla verkostoitua sekä toimia monikulttuurisissa ympäristöissä. Johtaminen, sekä laadun ja vaikuttavuuden arviointi kuuluvat samaan tapaan osaamiseen, kuten varhaiskasvatuksessakin. (Diak AMK i.a)

Varhaiskasvatuksessa pedagogiikka on toiminnan suunnittelua, suunnitelmallisuutta ja tavoitteiden toteutumista sekä arviointia ja kehittämistä. Lapsiryhmän pedagogiikasta vastaa varhaiskasvatuksen opettaja (Opetushallitus, 2018.). Tämän opinnäytetyön toteuttaminen on antanut avaimia tulevan varhaiskasvatuksen opettajan työhön.

LÄHTEET

- Aitlahti, K., Keränen-Pantsu, R., Mäkinen, A., Reina, R. (toim.). (2017). Lattiakuvat. Katsomuskasvatuksessa ja opetuksessa. Lasten keskus.
- Arvola, O. (2021). *Varhaiskasvatus eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten osallisuuden ja oppimisen mahdollistajana* [Väitöskirja, Turun yliopisto]. (Turun yliopiston julkaisuja. B Tutkimuksia 539). Turun yliopisto. <https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/152202/AnnalesB539Arvola.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Asemanlapset. (i.a). Tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoittelu osaksi arkea. Saatavilla 22.12.2022. <https://asemanlapset.fi/toimintamuotoimme/friends/>
- Diakonia-ammattikorkeakoulu (i.a). Kirkon varhaiskasvatus -koulutuksesta valmistuneen osaamisvaatimukset eli kompetenssit. Saatavilla 8.3.2023. <https://www.diak.fi/opiskelu/opiskelijan-polku/opintojen-suorittaminen/arviointi/osaamisvaatimukset-sosionomi-amk-kirkon-varhaiskasvatus/>
- Hujala, E. & Turja, L. (toim). (2016). Varhaiskasvatuksen käsikirja. PS-kustannus.
- Kangas, J., Lastikka, A. & Karlsson, L. (toim). (2021). *Voimauttava varhaiskasvatus. Leikkivä, osallinen ja hyvinvoiva lapsi*. Otava
- Kanninen, K., & Sigfrids, A. (2017). Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin. PS-kustannus.
- Kataja, E. (toim.). (2022). Iumoudu Lapsesta. Artikkeleita arkipedagogiikasta. Kirkko Helsingissä, Pitäjänmäen seurakunta. Saatavilla 22.12.2022. <https://www.helsinginseurakunnat.fi/pitajanmaenseurakunta.html.stx>
- Kirkkohallitus. (2022) Kirkon ammattien ydinosaamiskuvaukset. https://evl.fi/documents/1327140/43561565/KH_YO_varhaiskasvatuksen_ohjaajan_ydinosaamiskuvaus_062022.pdf/50cfb288-6764-e429-599a-ed59367614c3?t=1664351948371
- Kiviluote, J. (toim.). (2019) Tunteet ja käyttäytyminen hallintaan varhaiskasvatuksessa. Tunnetaitojen opettaminen aggression portaat -

opetusohjelman avulla. Varhaiskasvattajan käsikirja. JK-kustannus ja koulutus oy

Koulu ja kirkko. (i-a). Kasvun ja hyvinvoinnin tuki. saatavilla 25.09.2022

<https://koulujakirkko.evl.fi/kumppanuuden-korit/#4>

Kujala, T., Krause, C., Sajaniemi, N., Silven, M., Jaakkola, T., & Nyysölä, K. (toim.). (2012). Aivot, oppimisen valmiudet ja koulunkäynti. Neuro- ja kognitiotieteellinen näkökulma. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/138958_aivot_oppimisen_valmiudet_ja_koulunkaynti.pdf

L 540/2018. Varhaiskasvatuslaki 13.7.2018/540. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=varhaiskasvatuslaki#Pidm45949345796736>

Leikki pankki. (i.a). Leikkejä ja vinkkejä hauskaan yhdessäoloon. Saatavilla 21.09.2022. <https://www.leikki pankki.fi/haku>

Mannerheimin lastensuojeluliitto. (i.a). 4–5-vuotiaan sosiaalinen kehitys. Saatavilla 21.09.2022. <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/4-5-v/4-5-vuotiaan-sosiaalinen-kehitys/>

Mäkelä, H., & Trogen, T. (toim). (2022). Tunteita päästä varpaisiin. Kehotietoisuus lapsen ja aikuisen tunnetaitojen tukena. Kirjapaja

Naamanka, J. (2021). Varhaiset eleet ennustavat myöhempää kielitaitoa. Saatavilla 26.3.2023 <https://puhettaterapeutista.fi/2021/04/varhaiset-eleet-ennustavat-myohempaa-kielitaitoa/>

Opetushallitus (2022a). *Vinkkejä ja työkaluja tunnetaitojen tukemiseen*. Saatavilla 21.09.2022 <https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/vinkkejaja-tyokaluja-tunnetaitojen-tukemiseen>

Opetushallitus (2022b). *Tunteesta tunteeseen-ihmismielen tarina kuvin ja sanoin*. saatavilla 27.09.2022 <https://www.oph.fi/fi/oppimateriaali/tunteesta-tunteeseen-ohjaajan-opas/3-tunnetaitoja-oppii-harjoittelemalla>

Opetushallitus (2022c). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet*. Saatavilla 28.09.2022 <https://eperusteet.opintopolku.fi/eperusteet-service/api/dokumentit/8274670>

Opetushallitus (2023). *Mitä on varhaiskasvatus?* <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-varhaiskasvatus>

- Papunet. (2023a) *Tunnekortit*. Saatavilla 22.02.2023. <https://papunet.net/materiaalia/tunnekortit>
- Papunet. (2023b). Eleet ja olemuskieli viestinnässä. Saatavilla 26.3.2023 <https://papunet.net/tietoa/eleet-ja-olemuskieli-viestinnassa>
- Perheen tuki (2021). Kielenkehitys. Helsinki. Saatavilla 15.10.2022. <https://www.hel.fi/sote/perheentuki-fi/1-6-vuotiaat/lapsen-kasvu-ja-kehitys/puheen+ja+kielen+kehitys/>
- Pöyhönen, J., & Livingston, H. (toim.). (2020). Tunnetaitojen käsikirja. Askeleittain etenevä tunnetaito-ohjelma lapselle ja vanhemmalle. Kustannus-Mäkelä Oy, Karkkila.
- Rantanen, V. (i.a) Mitä tunnekasvatus on ja miksi se on tarpeellista. Peda.net. Saatavilla 27.09.2022 <https://peda.net/p/virvarantanen/tunnekasvatus/mtt>
- Rintakorpi, K. (2018). Varhaiskasvatuksen tallentamisesta kohti pedagogista dokumentointia. Saatavilla 14.10.2022. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/229852/Varhaisk.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Sajaniemi, N., Suhonen, E., Nislin, M., & E.M., J. (toim.). (2015). Stressinsäätely. Kehityksen, vuorovaikutuksen ja oppimisen ydin. PS-kustannus.
- Siiskonen, T., Aro, T., Ahonen, T., & Ketonen, R. (toim.). (2014). Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. PS-kustannus.
- Suomen Evankelisluterilainen kirkko. (i.a). LAVA - Lapset ja nuoret huomioitava kaikessa kirkon päätöksenteossa. Saatavilla 12.1.2023. <https://evl.fi/plus/seurakuntaelama/kasvatus/lava>
- Tukiliitto. (i.a) MAHTI-tunnekortit. Saatavilla 22.02.2023. <https://www.tukiliitto.fi/tukiliitto-ja-yhdistykset/kehittamistoiminta/paattyneet-hankkeet/mahti-projekti/mahti-tunnekortit/>
- Vantaa. (2022). Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2022. Saatavilla 20.2.2023 <https://eperusteet.opintopolku.fi/eperusteet-ylops-service/api/dokumentit/24222514>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. (2022). https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_1.pdf

Veijalainen, J., Reunamo, J., & Alijoki, A. (2017) Children's self-regulation skills in the Finnish day care environment. Saatavilla 27.09.2022. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/218282/Veijalainen_Reunamo_Alijoki_issue6_1.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Yli-Koski-Mustonen, S. (toim.). (2019). Yhteistyötä koreittain. Seurakunta varhaiskasvatuksen, koulun ja oppilaitosten kanssa. Lasten keskus ja Kirjapaja Oy.

LIITE 1. TUNNELEIKKI

Leikkiä varten varasimme tyhjän huoneen päiväkodin tiloista. Toimme Huoneeseen puhelimen ja kaiuttimen musiikkia varten, sekä MAHTI-tunnetaitokortit laminoituina. Tunneleikkiin tuli mukaan kahdesta eri ryhmästä 3–5 –vuotiaita lapsia. Heitä piti alun perin tulla kymmenen, mutta osa lapsista oli sairaina. Kahdesta eri ryhmästä tuli lapsia leikkimään 4–5 kertaa tunneleikin. Mukana oli lapsia, joilla on kielen opettelemisen haasteita ja lapsia, jotka opettelevat suomen kieltä. Sama leikki leikittiin 4 kertaa saman ryhmän kanssa siksi, että lapset oppivat sen. Lopuksi kaikki lapset olivat paikalla. Päiväkodin johtaja ja eri ryhmien aikuisia osallistui leikin kulun seuraamiseen. Lasten tultua huoneeseen heille esittäydettiin. Näytimme tunnetaitokortteja ja kerroimme mitä leikimme.

Tunneleikin ohjeet lapsille olivat, että musiikin soidessa lapset liikkuvat ympäri huonetta ohjeidemme mukaisesti, joko esimerkiksi hypellen, pomppien, tai tömistellen. Askelten tyyli valittiin sen mukaisesti, että se kuvastaisi jokaisen kortin tulevaa tunnetilaa, jonka aioimme ilmaista ilmeillä ja eleillä. Jokainen liikkui omalla tavallaan. Näin lapsia ohjattiin tunnetilan tunnistamiseen eleillä jo ennen varsinaista ilmettä. Musiikin loputtua liike pysähtyi ja ohjaaja elehti tunnekortin tunnetilan, jonka lapset matkivat. Toinen meistä sillä välin teki havaintoja leikin kulkuun ja lasten osallisuuteen liittyen. Lapset saivat opetella tunnistamaan tunnetiloja ilmeiden ja eleiden sekä kuvan avulla. Elehtimisen jälkeen ohjasimme lapsia kertomaan kortissa olevan tunnetilan. Näin samalla opetimme lapsia kuuntelemaan toisiaan ja odottamaan vuoroaan.

Vuorovaikutustaitojen kehittyminen oli leikissä keskeisessä asemassa. Mikäli ensimmäinen arvaus ei mennyt oikein, kysyimme uudelleen ja annoimme vihjeitä. Pian kuitenkin kerroimme itse, mistä tunnetilasta oli kyse. Mikäli arvaukset olivat osuneet melko oikeaan, vahvistimme lasten tietämystä myötäillen heitä ja kertamalla kuvan tunnetilan. Näin lapsen itsetuntoa samalla vahvistettiin, eikä pyritty oikaisemaan tarkalla oikealla vastauksella. Leikki jatkui taas erilaisilla liikkeillä ja ilmeillä samalla tavalla noin puoli tuntia korkeintaan, jotta lapset jaksoivat leikkiä.

Hauskaa sai pitää ja hultvattomia ilmeitä sai tehdä. Jokainen elehti omalla tavallaan.

LIITE 2. PALAUTE LOMAKE

1. Mitä mieltä olit leikistä ja sen toteutuksesta?

---

2. Oliko leikki hyödyllinen ja vastasiko lasten tarpeisiin?

---

3. Miten leikki on auttanut/ täydentänyt aikaisemman leikin?

---

4. Mitä muuttaisit tai lisääisit leikkiin?

---

5. Mitä mieltä olit leikin toteutuksesta?

---

6. Mitä muuta haluaisit kertoa?

---

7. Lopuksi voitte antaa avointa palautetta

LIITE 3. LUPAKYSELY VANHEMILLE

SOSIONOMI OPISKELIJAT

Olemme sosionomiopiskelijat, Nasro Mahamuud Laureasta ja Heidi Sinisalo Dia-konia ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyömme yhteistyössä anonyy-minä pysyvän päiväkodin kanssa. Opinnäytetyömme tavoitteena on kehittää tun-nekasvatusta tukevaa toimintaa. Olemme suunnitelleet lapsille leikin, jossa har-joitellaan tunnetaitoja.

Opinnäytetyö julkaistaan keväällä 2023 ammattikorkeakoulujen Theseus-tieto-kannassa (www.theseus.fi). Toimintamme suuntautuu 3–5-vuotiaille lapsille. Toi-mintaan osallistujat ovat nimettömiä, eikä osallistujia voida tunnistaa opinnäyte-työstämme. Toimintaan osallistuminen on vapaaehtoista, mutta toki toivomme, että mahdollisimman moni pääsisi osallistumaan leikkiin. Toiminta pidetään 5 ker-taa. Osallistujien tietoja ei julkaista missään.

Saako lapsenne osallistua tunneleikkiin seuraavina ajankohtina? Rastittakaa merkiksi osallistumisesta:

Kyllä____ / Ei____

9.11.2022

11.11.2022

17.11.2022

22.11.2022

24.11.2022

Iloisin terveisin sosionomiopiskelijat Nasro & Heidi!